

Áššebábirtiipa:	Našunála FSC-standarda
Áššebáhpára giedahallanmuddu:	Sámegiela jorgalus
Beaivemearri:	12.5.2011
Válmmaštalli:	Standardaovddidanjoavku
Joatkkagiedahallan:	Suoma FSC-organisašuvnna stivra
FSC-čujuhus nr:	FSC standard for Finland V1-1 Approved 21.01.2011 FIN
Oktavuodaolmmoš:	Pasi Miettinen FSCFinland@gmail.com

Suoma FSC-standarda

S indikáhtornummiris mearkkaša, ahte indikáhtor heivehuvvo buot vuovdeeaiggátjoavkkuide – maiddáí smávvuovuovdeeaiggádiidda

S.B mearkkaša, ahte indikáhtor heivehuvvo dušše smávvuovuovdeeaiggádiidda (SLIMF¹), geain lea vuollái 500 hektára vuovdi

Indikáhtornummir dušše mearkkaša, ahte indikáhtor heivehuvvo dušše stuoravuovdeeaiggádiidda.

1: LÁGAID JA FSC STANDÁRDDAID PRINSIHPAID ČUOVVUN

Vuovdedoalus čuvvojuvvojit buot našunála lágat, gažaldatvuloš stáhta vuolláičállin riikkaidgaskaš soahpamušat ja maid FSC prinsihpat ja kriterat.

1.1 Vuovdedoalus čuvvojuvvojit našunála ja báikkálaš lágat ja eiseváldemearrádušat.

1.1.1 S Vuovdeeaiggát doaibmá buot lágalašvuohtagáibádusaid mielde vuvddiid giedahallamis.

Duođašteapmi: duopmostuoluid mearrádušat, vuovdeguovddáža ja EBI-guovddáža dieđut. Duopmostuoluid mearrádušat, vuovdeguovddáža ja EBI-guovddáža dieđut.

1.1.2 S Vuovdeeaiggát gáibida daid vuovdebálvalusaid fálliin, geaid son geavaha, ahte sii doibmet lágalaččat.

Duođašteapmi: duopmostuoluid mearrádušat, vuovdeguovddáža ja EBI-guovddáža dieđut. Vuovdeeaiggáda dahkan soahpamušat.

1.2 Buot lágalaš veaŕut ja mávssut máksojuvvojit.

1.2.1 S Vuovdeeaiggát máksá buot sutnje gulli veaŕuid ja mávssuid, mat laktásit vuovdedikšumii ja vuvddiid geavaheapmái.

Dehálepmosat leat:

- a) muorragávpái laktáseaddji vuovdinveaŕru
- b) vuovdedikšumii laktáseaddji lassiarvoveaŕut
- c) bargoaddimávssut
- d) vuovdedikšunmáksu dahje mearráduš vuovdedikšunmávssus friddjahahttimis

Duođašteapmi: giddodaga rehketdoallu, veaŕrodieđut.

1.3 Čadni riikkaidgaskaš soahpamušaid eavttut, maid gažaldatvuloš stáhta lea vuolláičállán, čuvvojuvvojit. Dakkárat leat ovdamearkka dihte CITES, ILO soahpamušat, ITTA ja biologalaš mánggabealatvuoda giedahalli soahpamuš.

1.3.1 S Vuovdeeaiggát deavdá soahpamuša gáibádusaid nu, ahte čuovvu Suoma lágaid ja hálddahušlaš mearrádušaid.

Duođašteapmi: duopmostuoluid mearrádušat, vuovdeguovddáža ja EBI-guovddáža dieđut ja eará eiseváldimearrádušat.

¹ SLIMF (Small and Low Intensity Managed Forestry) čujuha smávva, vuollái 500 hektára vuovdedáluid sertifiserengáibádusaide. Juos muhtun indikáhtora bokte dálu sturrodaga rádján lea meroštallojuvvon muhtun eará dássi, dat lea máinnašuvvon standárdas sierra: omd. indikáhtoris 7.1.1 SB lea čujuhuvvon 20 – 500 hektára dállosturrodahkii ja indikáhtor 7.1.1.1 SB guoská vuollái 20 hektára dáluid.

1.3.2 Vuovdeeaiggát čuovvu eará áššáigullelaš riikkaidgaskasaš soahpamušaid nannejuvvon riikkaidgaskasaš FSC rávvagiid mielde (FSC Policy 30-401, Miellddus 2b)

Duođašteapmi: jearahallamat.

1.4 Sertifiserejeaddji ja áššeosálaččat árvoštallet sertifiserema várás juohke dáhpáhusas sierra FSC prinsihpaid ja kriteraid gaskasaš ruossalasvuodaid.

1.4.1.S Vejolaš ruossalasvuodat lágaid, láhkaásahusaid, eiseváldimearrádusaid ja FSC prinsihpaid ja kriteraid gaskkas raporterejuvvojit Suoma FSC-organisašuvnna soabadallandoaibmagoddái, juos sertifiserenorgána ii sáhtá čuovdit ruossalasvuoda.

Duođašteapmi: sertifiserejeaddji čálalaš mearrádus, masa leat laktojuvvon sertifiserema ohcci cealkámušat, Suoma FSC-soabadallandoaibmagotti mearrádus.

1.5 Vuovdeviidodagas ii galggašii suovvat lágahis muorračuohppama, huksema dahje eará lobihis doaimma.

1.5.1 S Vuovdeeaiggát bearráigeahččá vuvddiid geavahusa.

Duođašteapmi: vuovdeguovddáža ja EBI-guovddáža dieđut, vuovdeeaiggáda jearahallamat, meahcis fitnamat.

1.5.2 S Go vuovdeeaiggát oažžu diehtit olggobeale olbmuid dahkan lobihis doaimmaid, vuovdeeaiggát vuolggaha dárbbalaš doaibmabijuid, nugo almmuha áššáigullelaš eiseválddiide.

Duođašteapmi: vuovdeeaiggáda jearahallan, eiseválddiide dahkkon almmuhusat.

1.6 Vuovdedoallit čatnasit čuovvut guhkesáigásaččat FSC-prinsihpaid ja -kriteraid.

1.6.1 S Vuovdeeaiggát čatnasa čuovvut guhkesáigásaččat FSC-prinsihpaid ja -kriteraid ja maid FSC-standarddaid vuvddiid giedahallamis.

Duođašteapmi: čálalaš čatnaseapmi, vuovdeeaiggáda jearahallan.

1.6.2 S Vuovdeeaiggát gáibida FSC-prinsihpaid, -kriteraid ja Suoma FSC-standárdda čuovvuma, juos muhtun eará doaibmá vuovdeeaiggáda bealis standárdda heivehansuorggis (vuovdebálvalusaid fálli).

Duođašteapmi: vuovdeplána, vuovdebálvalansoahpamuš, vuovdeeaiggáda ja bálvalusa fálli jearahallan.

1.6.3 S Vuovdeeaiggát sáhtá riikkaidgaskasaš FSC-njuolggadusaid (miellddus 6, Policy 20-002) mielde sertifiseret dušše oasi su hálddašan meahceviidodagas. Dalle vuovdeeaiggáda daid viidodagain, mat báhcet vuovdeeaiggáda oamastan sertifiserema olggobeallái, galgá almmuhit diehtun sertiferejeaddjái.

Duođašteapmi: vuovdeeaiggáda eanaoamastandieđut, jearahallan.

PRINSIHPPA 2: HÁLDDAŠAN- JA GEAVAHANVUOIGATVUODAT

Eana- ja vuovdeváriid guhkesáigásaš hálddašan- ja geavahanvuoigatvuodat meroštallojuvvojit ja dokumenterejuvvojit čielgasit ja lágalaččat.

2.1 Eatnama ja vuvddiid guhkesáigásaš geavahanvuoigatvuohta čujuhuvvo čielgasit (ovdamearkka dihte oamastanvuoigatvuohta, árbevirrui vuodđuduvvi hálddašanvuoigatvuohta dahje láigosoahpamušat galget čujuhuvvot).

2.1.1 S Vuovdeeaiggát galgá duođaštit viidodaga guhkesáigásaš:

- a) eanaoamasteami dahje
- b) geavahanvuoigatvuoda.

Duodašteapmi: giddodatregisttar, eanaeaiiggáda soahpamušaid dieđut.

2.2 Báikkálaš servošiin, main lea lágalaš dahje árbevirolaš eatnama hálddašan- dahje geavahanvuoigatvuohta, lea vuvddiid giedahallamii laktáseaddji mearridanváldi dan meare go dat lea dárbbalaš servoša vuoigatvuodaid dahje luondduváriid suodjaleami várás, juos servošat eai eaktodáhtolaččat ja diđolaččat luohpat mearridanválddi earáide.

2.2.1 S Vuovdeeaiggát galgá gudnejahttit viidodahkii (giddodahkii) guoski lágalaš losádusaid ja geavahanvuoigatvuodaid.

Duodašteapmi: giddodatregisttar, eanaeaiiggáda ja čanasjoavkkuid jearahallan.

2.2.2 S Vuovdeeaiggádis lea oppalašlávva- ja sajádatlávuvaguovlluid, main doaimbajuid dahkamii gáibiduvvo duovddabarganlohpi, geavahasas náboriid gullama bohtosat ovdal dakkár čuohppamiid, mat dagahit mearkkašahhti váikkuhusaid duovdagii.

Duodašteapmi: lávramearrádusat, duovddabarganlohpi, jearahallamat.

2.2.3 S Vuovdeeaiggát galgá gudnejahttit juohkeolbmovuoigatvuodaid.

Duodašteapmi: čanasjoavkkuid jearahallamat, meahcedárkkistusat.

2.2.4 S Vuovdeeaiggát ii ráddje meahcebiilaluottaid geavaheami vuoduštusaid haga.

Duodašteapmi: meahcedárkkistusat, geaidnodieđut, jearahallamat.

Fuom: Geavaheami ráddjemii sáhttet leat buorit sivat ee. siivvuhis áigge dahje ludnema dahje juohkeolbmovuoigatvuodaid boastto anu geažil.

2.2.5 Stáhta vuvddiid dikšu galgá meahcástanlága 8 §:s oaivvilduvvon guovllus gudnejahttit gieldda ássiid friija meahcástanvuoigatvuoda sin iežaset gieldda stáhtaeatnamiin.

Duodašteapmi: rávvagat, meahcástanordnemiid hálddašeapmi, jearahallamat.

2.2.6 S Vuovdeeaiggát galgá suovvat bohccuid guohtut boazodoalloguovllu eatnamiin.

Duodašteapmi: čanasjoavkkuid jearahallamat, meahcedárkkistusat.

2.2.7 S Vuovdeeaiggát galgá gutnejahttit badjeolbmuid meahcejohtalusvuoigatvuoda boazobargguin.

Duodašteapmi: meahcejohtalusrávvagat, čanasjoavkkuid jearahallamat, meahcedárkkistusat.

2.2.8 Stáhta vuvddiid dikšu galgá ráddádallat bálgošiin go son pláne vuovdedoalldoaimmaid, main sáhtta leat dehálaš mearkkašupmi boazodollui. Ráddádallamiidda gulli áššit ja ráddádallamiid ordnemat meroštallojuvvojit soahpamušain Bálgošiid ovtastumiin.

Duodašteapmi: soahpamušat, čoahkkibeavdegirjjit, Bálgošiid ovtastumi ja bálgošiid jearahallamat.

2.2.9 S. Vuovdeeaiggát váldá vuhtii boazodoalu gáibádusaid vuovdedoalu doaimmain čuovvovaččat:

- a) boazoáidit eai biđejuvvo ja áideuvssat dollojuvvojit gitta
- b) eanadukten váruhuvvo dálveguhtoneatnamiid jeagelguolbaniin

- c) vuovdedoalu barggut bigálusgárddiid lahkosiin plánejuvvojit ja ollašuttujuvvojit nu, ahte dat eai hehte boazodoalu.

Duodašteapmi: jearahallamat, meahccedárkkistusat.

2.2.10 Stáhta vuvddiid dikšu galgá sámiid ruovttuguovllus dovdat árbevirolaš geavahanvuoigatvuodaid a) vuovdeplánain ja b) plánaid ollašuttimis ja maid girjet doaibmabijuid, mainna dat váldujuvvojit vuhtii.

Duodašteapmi: vuovdeplánat, jearahallamat.

2.3 Hálddašan- ja geavahanvuoigatvuodaide guoski riidduid čoavdima várás geavahuvvojit áššáigullelaš meannudanvuogit. Čoavdekeahtes riidduid dilit ja daid giedahallanmuddu giedahallojuvvojit sertifiserema árvoštaladettiin. Viiddes ja áššeasálaččaid meari dáfos mearkkašahti riidodáhpáhusat eastadit dábálaččat sertifiserema.

2.3.1 Vuovdeeaiggát galgá dokumenteret vuovdedoalodoaimmaide guoski ruossalasvuohtadiliid ja čoavdinmuttu ja maid a) vuosttažettiin figgat juksat ráddádallančovdosa riiddu osolaččaiguin ja juos dan eai nagot juksat de b) čoavdit eanahálddašan- ja geavahanriidduid lágalaš proseassaid bokte.

Duodašteapmi: čoahkkinbeavdegirjjit, muituimerkejumit, duopmostuoluid mearrádusat, jearahallamat.

2.3.1 S.B Vuovdeeaiggát galgá figgat juksat ráddádallančovdosa riiddu osolaččaiguin ja jos dan eai nagot juksat, čoavdit eanahálddašan- ja geavahanriidduid lágalaš proseassaid bokte.

Duodašteapmi: čoahkkinbeavdegirjjit, muituimerkejumit, duopmostuoluid mearrádusat, jearahallamat.

2.3.2 Vuovdeeaiggát galgá dovdat daid eatnama hálddašeapmái ja geavahanvuoigatvuodaide guoski riidduid, mat sáhttet leat viidat ja sisttisoallat olu ovdduid russolassii, ja maid galgá govvidit daid čoavdima várás doaibmamáliid dakko bokte go dat gullet vuovdeeaiggáda mearridanváldái.

Duodašteapmi: vuovdeplánat, čoahkkinbeavdegirjjit, vuovdeeaiggáda ja čanasjoavkkuid jearahallamat.

PRINSIHPPA 3: ÁLGOÁLBMOGIID VUOIGATVUODAT

Álgoálbmogiid lágalaš ja árbevirolaš vuoigatvuodat oamastit, geavahit ja hálldašit eatnamiiddiset, guovlluideaset ja luondduriggodagaideaset dovddastuvvojit ja gudnejahttojuvvojit.

3.1 Álgoálbmogat bearráigehččet vuovdedikšundoaimmaid iežaset eatnamiin, juos servošat eai friddja ja didolaččat luohpat válddiset earáide.

3.1.1 S Sápmelaččain lea dievas mearridanváldi daid vuvddiid giedahallamii, mat leat sin oamastan priváhtaeatnamiin.

Duodašteapmi: giddodatregisttar.

3.1.2 Vuovdeeaiggát galgá gullat sámiid ruovttuguovllus Sámedikki, nuortalaččaid siidasobbara ja bálgosiid, go plánejuvvojit vuovdedoalodoaimma sturrodat ja mearkkašahti eanageavahanmearrádusat (omd. stáhtaeatnamiid luondduriggodatplánat). Sápmelaččaid oaivilat berrejit registrerejuvvot, seammá maiddáai oaiviliid vuhtiiváldin plánain.

3.1.2 S.B Vuovdeeaiggát galgá fállat sámiid ruovttuguovllus bálgosiidda vejolašvuoda mitalit oaiviliid vuovdedoalloplánii. Oaivilat berrejit registrerejuvvot, seammá maiddáai dat, mo dat leat váldujuvvon vuhtii plánain.

Duodašteapmi: vuovdeplánat, ráddádallannotáhtat, jearahallamat.

3.1.3 Stáhtavuvddiid dikšu galgá dahkat sámiid ruovttuguovllus iešguđet bálgošii vuvddiidgiedahallanplánaid, maidda stáhtavuvddiid dikšu merke bálgošiid ja siiddaid addin dieđuid vuodul boazodoalu dáfos deháleamos lahppo- ja jeageleatnamiid ja maid eará guohtoneatnamiid ja boazodoalu dáfos guovddáš johtolagaid ja ráhkadusaid.

Duodašteapmi: vuovdeplánat, bálgošiid ja siiddaid addin dieđut.

3.1.4 Sámiid ruovttuguovllus bálggusguovdasaš vuovdeplána ii oáččo hehttet boazodoalu dahje heajudit dehálaš guohtunguovlluid. Dán dorvvasteami várás stáhtavuvddiid dikšu ja bálggus dahket čálalaš soahpamuša čuovvovaš doaimmain, main stáhtavuvddiid dikšu sáhtá ollašuhttit:

- a) dehálaš guohtunvuvddiid čuohppamat
- b) eanaduktemat vuovdelága olis
- c) geassegeainnuid huksen
- d) doaimmat boazodoalu dáfos dehálaš ráhkadusaid birrasiin (áiddit, rátkinguovllut)
- e) eanaláigoheapmi, odđa mohtorgielkámáđijat ja eará mearkkašahtti váikkuhusaid dagaheaddji lobivuollásaš eanageavaheapmi, mas sáhtá stáhtavuvddiid dikšu mearridit.

Soahpamuš gáibida ahte, bálgošiid eanetlohku² ii vuostálastte mearrádusa.

Duodašteapmi: vuovdeplána, notáhtat, soahpamušat.

3.2 Vuovdedoallu ii oáččo njulges dahje eahpenjulges vugiin áitit dahje geahpedit álgoálbmogiid hálddus leahkki luondduriggodagaid dahje daid geavahanvuoigatvuodaid.

3.2.1 S Vuovdeeaiggát ii oáččo eastit áidumiin boazodoallobargguid sámiid ruovttuguovllus, juos bálggus ii leat dohkkehan áiduma.

Duodašteapmi: notáhtat, jearahallamat.

3.2.2 Stáhtaeatnamiid vuovdimis sámiid ruovttuguovllus lávvaguovlluid olggobeale ulbmiliidda, mat estet daid geavaheami boazodollui, galgá ovddalgihtii ráđđádallat bálgošiid ja siiddain ja maid figgat oazžut dohkkeheami bálgošis ja sámedikkis nugo láhkamearrádusain celkojuvvo.

Duodašteapmi: notáhtat, jearahallamat.

3.2.3 S Sámiid ruovttuguovllu vuovdeeaiggát ii geavat eanaduktema jeageguolbaniin (goike ja goikelágan guolbanat) vuovdelága olis. Guorbaguolbaniid vuovddit odasmahttojuvvojit álot eanaduktema haga, omd. dakkár vugiiguin, mat doalahit meahccáivuoda. Sámiid ruovttuguovllu eará šaddanbáikkiin eanadukten garvojuvvo dahje geavahuvvo geahppasamos vejolaš duktenvuogi.

Duodašteapmi: vuovdeplána, vuovdegeavahanalmmuhusat, meahccedárkkistusat.

3.2.4 Stáhtavuvddiid dikšu galgá doalahit sámebálgošiid gielldaguovdasaš gárttaid ja statistihkaid jeageguolbaniin ja gárgelit raporterema sámeboazodollui dehálaš eará guovlluin.

Duodašteapmi: raporttat, gárttat.

²Bálgošiid eanetlohku juksojuvvo, go bálgoša jietnamearis 5/6 guottiha oaivila. Vuostálasti ollesáigásaš (badjel 80 ealli bohcco) badjeolbmot ožžot leat eanemustá guokte dahje unnit vai eanetlogu oaivil boahtá mearrádussan. Dát eavttut galget ollašuvvat oktanaga. Nuppiin sániin, eanetlohku ii gávdno, juos ollesáigásaš badjeolbmot, geain lea 1/6 jienain, leat sierra oaivilis. Eanetlogu eaktun lea, ahte badjel 1/6 bálgoša jietnamearis ii váidde čálalaččat mearrádusas vuvddiid dikšui.

3.3 Álgoálbmogiidda dehálaš báikkít, main lea earenoamáš kultuvrralaš, vuoigŋalaš, ekonomalaš dahje ekologlaš mearkkašupmi, meroštallojuvvojit ovttas singuin. Vuovdedoallit váldet vuhtii ja suodjalit dáid báikkiid.

3.3.1 Vuovdeeaiggát, geas lea badjel 1000 hektára vuovdi sámiid ruovttuguovllus, galgá ovttas sámedikkiin, nuortalaččaid siidasobbariin ja bálgosiiguin meroštallat sámekultuvrra dáfos deháleamos báikkiid:

- a) boazoáidebáikkít oktan bohccuid johtinhálttiiguin
- b) boares ássangiättit ja eará kulturमितomearkkat
- c) earenoamážit mearkkašahtti lahppo- jeagelguovllut
- d) sieiddit ja eará árbevirolaš vuoigŋalaš báikkít
- e) bohccuid guoddinguovllut.

Duodašteapmi: vuovdeplánat, notáhtat, jearahallamat.

3.3.1 S.B Vuovdeeaiggát galgá meroštallat vuovdeplánii sámekultuvrra dáfos deháleamos báikkiid:

- a) boazoáidebáikkít oktan bohccuid johtinhálttiiguin
- b) boares ássangiättit ja eará kulturमितomearkkat
- c) earenoamážit mearkkašahtti lahppo- jeagelguovllut
- d) sieiddit ja eará árbevirolaš vuoigŋalaš báikkít
- e) bohccuid guoddinguovllut.

Duodašteapmi: vuovdeplánat, notáhtat, jearahallamat.

3.3.2 Go plánejuvvojit vuovdedoallodoaimmat indikáhtora 3.3.1. oaivvildan báikkiide ja daid lahkosiidda, vuovdeeaiggát (badjel 1000 hektára) galgá ráddádallat ovddalgihtii bálgosiiguin ja siiddaiguin ja maid registreret sápmelaččaid evttohusaid ja dan mo dat leat váldojuvvon vuhtii.

Duodašteapmi: notáhtat, jearahallamat.

3.4 Álgoálbmogiid vuvddiid geavaheapmái ja dikšumii guoski árbevirolaš máhtu ávkástallan buhttejuvvo. Buhtadusas dahkkojuvvo čálalaš soahpamuš ovdal vuovdedoallodoaimmaid ollašuhhtima.

3.4.1 S Vuovdeeaiggát buhtte sámiid ruovttuguovllu badjeolbmuide govttolaš goluid, juos sámi árbevirolaš diehtu šaddošlájain ja daid ávkástallamis geavahuvvo vuovdešlájaid anus ja juos badjeolbmot oassálastet bálggusguovdasaš vuovdeplána dahkamii oktasaš ráddádallamiin.

Duodašteapmi: máksojuvvon buhtadusat, jearahallamat.

PRINSIHPPA 4: BÁIKKÁLAŠ DÁSI OKTAVUODAT JA BARGIID VUOIGATVUODAT **Vuovdedoallu galgá doalahit ja buoridit vuovdebargiid ja báikkálaš servošiid guhkes áigodaga sosiálalaš ja ekonomalaš buresbirgejumi.**

4.1 Viidodagas, mii sertifiserejuvvo, dahje dan lahkosis orru servošiidda galggašii fállat barggolaš- ja skuvlenvejolašvuodaid ja eará bálvalusaid.

4.1.1 Vuovdeeaiggát fállá bargovejolašvuodaid báikkálaš ássiide ja fitnodatdoalliide.

Duodašteapmi: fálladatbivdagat agoarttain, agoartaváldi dieđut.

4.1.1 S.B Vuovdeeaiggát árvoštallá vuovdedoalu buvttadan bargovejolašvuodaid ja ávkkiid iežas bearrašii.

Duodašteapmi: vuovdeeaiggáda jearahallamat.

4.1.2 S Vuovdeeaiggát addá bargái, gean lea bálkáhan, dárbbášlaš dieđuid ja dárbbu mielde rávve dahje skuvle vai barggus lea kvalitehta ja dat lea dorvvolaš.

Duodašteapmi: bargodorvvolašvuohtarávvagat, skuvlendieđut.

4.1.3. Vuovdeeaiggát stivre ja bearráigeahččá, ahte su bálkáhan fitnodat lea deavdán bargodorvvolašvuohtageatnegasvuodaidis.

Duodašteapmi: skuvlenregisttar, raporttat, bargiid jearahallamat, logahallan dárbbášuvvon skuvlengáibádusain ja dorvorusttegiin.

4.2 Vuovdedoalus čuvvojuvvojit unnimustá goitge bargiid ja sin bearašlahtuid dearvvasvuhtii ja dorvvolašvuhtii goski lágaid ja mearrádusaid dássi.

4.2.1 S Vuovdeeaiggát čuovvu bargosuodjalan-, bargodorvvolašvuohta- ja bargodearvvasvuohtafuolahuslágaid (mielddus 3) ja daid vuodul dahkkojuvvon soahpamušaid ja eiseváldimearrádusaid.

Duodašteapmi: bargodorvvolašvuohtaláhka, bargosuodjalanmearrádusat, bargodorvvolašvuohtarávvagat, dorvorusttegat, bargodearvvasvuohta- ja dorvvolašvuohtadárkkistusat, mašeniid ja rusttegiid dárkkistanraporttat, bargiid jearahallamat, bargoriskagártemat.

4.2.2 S Vuovdeeaiggát dahká soahpamuša dušše daid bálvalusaid buvttadeaddjiiguin, geat leat dikšon lágas áshuvvon vearuid ja mávssuid (sisttisdoallá sosiáladorvvu ja bargoealáhatmávssuid).

Duodašteapmi: vearuheaddjiregistarat, gávperegistar, soahpamušat.

4.2.3 S Vuovdeeaiggát čuovvu bargogaskavuodain:

- a) bargolágaid ja eará bargoaddi ja bargiid čadni lágaid ja eiseváldimearrádusaid
- b) bargoeaktosoahpamušaid, mat leat fámus.

Duodašteapmi: bargoeaktosoahpamušat, bargorávvagat, bargoáiggi čuovvunraporttat, jearahallamat.

4.2.4 S Vuovdeeaiggát sihkkarastá, ahte bargiin leat geavahas lágas oaivvilduvvon dorvorusttegat, ja daid geavaheami várás leat addojuvvon rávvagat.

Duodašteapmi: rávvagat, jearahallamat, dárkkistusat, dorvorusttetlistu.

4.3 Bargiid voigatvuohta ortniiduvvat ja ráddádallat friddja bargoaddiideasetguin dorvvastuvvo Riikkaidgaskasaš bargoorganisašuvnna (ILO) soahpamušaid 87 ja 98 vuodul.

4.3.1 S Vuovdeeaiggát suovvá bargiide čoahkkananfriddjavuoda ja friddjavuoda searvat ámmátorganisašuvnnaide.

Duodašteapmi: jearahallamat

4.3.2 S Vuovdeeaiggát galgá suovvat ámmátorganisašuvnnaid dahkan bargodiliid dárkkistusaid.

Duodašteapmi: jearahallamat, dárkkistandokumeanttat

4.4 Vuovdedoalus ja dan plánemis váldojuvvojit vuhtii sosiálalaš váikkuhusaid árvoštallamiid bohtosat. Vuovdedoalu njuolgo váikkuhanbiire olbmuiquin (albmáiguin ja nissoniiguin) ja servošiiguin doalahuvvo háleštallanoktavuohta.

4.4.1 Vuovdeeaiggát váldá vuhtii vuovdeplánemis ja iežas doaimmain váikkuhusaid áhpásmahttinguovlluid sosiálalaš árvvuide, mat leat earenoamážit našunalalaččat dehálaččat.

Duođašteapmi: vuovdeplána, dohkkehuvvon lávat, sosiálalaš árvoštallama materiála, vuovddi olgohkadan- ja áhpásmahttinanus árvoštallojuvvon váikkuhusat.

4.4.2 S Vuovdeeaiggát dovdá iežas oamastan viidodaga olggobeale geavahanvuoigatvuodaid.

Duođašteapmi: losádusat ja giddehusat giddodatdiehtovuogádagas, soahpamušat.

4.4.3 S Vuovdeeaiggát galgá iežas doaimmain čuovvut nannejuvvon eanagodne-, oppalaš- ja sajádatlávaid mearrádusaid.

Duođašteapmi: nannejuvvon eanagodne- ja oppalašlávát.

4.4.4 Vuovdeeaiggádat (>10 000 hektára ja gielddat) fuolahit, ahte eanagodne-, oppalaš- ja sajádatlávaid áhpásmahttinviidodagaid (V, VR ja VL) vuovdeplánat sistisdollet vuovdegiedahallanprinsihpaide guoski oassálasti plánema bohtosiid.

Duođašteapmi: nannejuvvon eanagodne-, oppalaš- ja sajádatlávát, vuovdeplána, dokumeanttat oassálasti plánema proseassas ja bohtosiin.

4.4.5 Vuovdeeaiggádis (< 10 000 hektára, earát go gielddat) lea anus náboriid gullama bohtosat ovdal čuohppamiid dakkár viidodagain, main gáibiduvvo doaibmabijuide duovddabarganlohpi.

Duođašteapmi: nannejuvvon eanagodne-, oppalaš- ja sajádatlávát, vuovdeplána, bohtosat náboriid gullamis.

4.4.6 Vuovdeeaiggádis lea dokumenterejuvvon čanasjoavkomáhchahagaid giedahallanrutiidna.

Duođašteapmi: vuovdeeaiggáda vuogádat, jearahallamat.

4.4.7 S Vuovdeeaiggát doaimmaha dieđuid vuovdedoallodoaimmain gildii, juos viidodaga lávamearrádusain gáibiduvvo duovddabarganlohpi vuovdedoallodoaimmaid várás.

Duođašteapmi: duovddabarganlohpi, jearahallamat.

4.5 Áššáigullelaš meannudanvuogit heivehuvvojit váidagiid giedahallamii ja vuoiggalaš buhtadusmeannudemiide, juos báikkálaš olbmuid lágalaš ja vieruiduvvan vuoigatvuodaide, opmodahkii, resurssaide dahje ealáhusaide bohtet vahágat dahje massimat. Vahágiid dahje massimiid šaddama figgat eastit.

4.5.1 S Vuovdeeaiggát galgá leat didolaš iežas doaimmaid váikkuhusain báikkálaš olbmuid

- a) lágalaš ja vieruiduvvan vuoigatvuodaide
- b) opmodahkii
- c) ealáhusaide.

Duođašteapmi: jearahallamat, duopmostuoluid mearrádusat.

4.5.2 Vuovdeeaiggát dokumentere dakkár vahágiid dagahan ruossalasvuodaid, mat gusket báikkálaš olbmuid lágalaš ja vieruiduvvon vuoigatvuodaide, opmodahkii dahje ealáhusaide.

Duođašteapmi: giddodatregistaris máinnašuvvon losádusat, vuovdeeaiggáda muituimerkejumit, beavdegirjjit, duopmostuoluid mearrádusat.

4.5.2 S.B Vuovdeeaiggát dokumentere dakkár vahágiid dagahan ruossalasvuodaid, mat gusket báikkálaš olbmuid lágalaš ja čálalaččat duodaštuvvon vieruiduvvon vuoigatvuodaide, opmodahkii dahje ealáhusaide.

Duodašteapmi: giddodatregistaris máinnašuvvon losádusat, vuovdeeaiggáda muituimerkejumit, beavdegirjjit, duopmostuoluid mearrádusat.

4.5.3 S Vuovdeeaiggádis leat geavadat ruossalasvuodaid čoavdimii Suoma lágaid mielde.

Duodašteapmi: vuovdeeaiggáda muituimerkejumit, beavdegirjjit, jearahallamat, duopmostuoluid mearrádusat.

4.5.4 S Vuovdeeaiggát registrere ruossalasvuodaid giedahallama ja čovdosiid ja maid máksojuvvon buhtadusaid.

Duodašteapmi: vuovdeeaiggáda muituimerkejumit, beavdegirjjit, duopmostuoluid mearrádusat.

4.5.5 S Vuovdeeaiggát gárgeha doaimmaidis vai báikkálaš olbmuide eai šatta vaháгат.

Duodašteapmi: vuovdeplána, jearahallamat.

PRINSIHPPA 5: VUOVDDI ÁVKKIT

Vuovdedoalu doaimmat galget doarjut mehčiid mánggaid buktagiid ja bálvalusaid beaktillis geavaheami vai sihkkarastojuvvo ekonomalaš gánnáhahttivuoda ja maid sierralágan biras- ja sosiálalaš ávkkít.

5.1 Vuovdedoallu galgá figgat ekonomalaš gánnáhahttivuhtii seammás go váldojuvvojít vuhtii buvttadeami birassuodjaleami golut, servodatlaš golut ja doaibmangolut ja maid sihkkarastojuvvojít vuovddi ekologalaš buvttadannávcca seailluheami várás vealtameahtun investeremat.

5.1.1 S Vuovdeeaiggát ásaha ekonomalaš ulbmiliid vuovddi buktagiid vuovdimii ja boađuid čoagganeapmái.

Duodašteapmi: vuovdeplána, vuovdedoalu boađut, vuovdeeaiggáda jearahallan.

5.1.2 S Vuovdeeaiggát sihkkarastá doarvái ekonomalaš, teknihkalaš ja eará resurssaid vuvddiid odasmahttimii ja eará vuovdedollui ja maid biologalaš mánggabealatvuoda, eanavuodu ja čázádagaid suodjaleapmái.

Duodašteapmi: ollašuhthtojuvvon doaibmabijut ja resurssat, mat leat geavahuvvon vuovddi ekonomalaš ja ekologalaš buvttadannávcca doalaheapmái, vuovdeplána, viidodaga rehketdoallu.

5.1.3 S Vuovdeeaiggát galgá diehtit heivvolaš vuovdedoallodoarjagiin ja birasdoarjagiin.

Duodašteapmi: jearahallamat, doarjjavejolašvuodain muitaleaddji áššebáhpárat, ožžojuvvon doarjagat ja ruhtadanvejolašvuodát, ovdamearkka dihte láhka suvdilis vuovdedoalu ruhtadeamis (Kamera) ja METSO.

5.1.4 S Vuovddit odasmahttojuvvojít vuovdelágas oaivvilduvvon odadančuohppama manjá šaddanbáikái heivvolaš muorrašlájain vai vuvddiid buvttadannákca seailu.

Duodašteapmi: viidodaga rehketdoallu, vuovdeplána, vuovdegeavahanalmmuhus, jearahallan, meahccedárkkistus.

5.2 Vuovdedoallu ja márkanastin galggašedje roahkasmahttit vuovddi sierra buktagiid heivvoleamos geavaheami ja báikkálaš nállašuhhtima.

5.2.1 Vuovdeeaiggát berre dovdat vuovddis sierra buvttadanvejolašvuodaid ja diehtit báikkálaš vuovdebuktagiid oastiid birra.

Duođašteapmi: vuovddi buktagiid vuovdináššebáhpárat (muorraávnna, energiijamuorra, meahcástanláigoheapmi jna.), jearahallamat.

5.2.1 S.B Vuovdeeaiggát galgá dovdat vuovddis sierra buvttadanvejolašvuodaid.

Duođašteapmi: vuovddi buktagiid vuovdináššebáhpárat (muorraávnna, energiijamuorra, meahcástanláigoheapmi jna.), jearahallamat.

5.2.2 Vuovdeeaiggát galgá gárgehit báikkálaš vuovdebuktagiid nállašuttima fitnodatulbmiliid ja gilvolágaid olis.

Duođašteapmi: muora vuovdin, jearahallamat.

5.2.3 Vuovdeeaiggát ohcá optimála árvvu vuovddis buktagiid ja seammás váldá vuhtii márkaniid dili, buktagiid haddedási, goluid ee. dehálaš áššiid.

Duođašteapmi: vuovdima ja logistihka vuogádagat, jearahallamat, vuovdináššebáhpárat.

5.3 Vuovdedoalldoaimmain galggašii minimeret čuohppanbázahusaid meari ja garvit eará meahcceriggodagaid vahágahttima.

5.3.1 S Vuovdeeaiggát galgá ávkástallat buot márkandohkálaš muoraávdnasiin, baicce juos muorra ii leat guđđojuvvon gárgehit luonddu biologalaš mánggabealatvuoda (6.3.1) dahje eanavuodu fysihkalaš dahje kemijalaš iešvuodaid.

Duođašteapmi: meahccedárkkistusat, bargorávvagat, vuovdináššebáhpárat.

5.3.2 S Muorradjemiin ja eará vuovdedikšundoaimmain garvojuvvo šaddat guđđon muoraid vahágahttin.

Duođašteapmi: meahccedárkkistus, bargorávvagat.

5.4 Vuovdedoalus galggašii figgat nannet ja dahkat mánggabealagabbon báikkálaš ekonomii ja seammás figgat garvit sorjjasvuoda dušše vuovddi ovttá buktagis.

5.4.1 Vuovdeeaiggát galggašii hábmet diliid vuovddi lotnolasgeavahussii oidimiin doaimmaid, main guhkes áigodagas váldojuvvo vuhtii ovdamearkka dihte guobbariid ja murjjiid čoaggin ja fuodđodikšun.

Duođašteapmi: vuovdeplána, rávvagat, meahccedárkkistusat, vuovdeeaiggáda ja čanasjoavkkuid jearahallamat.

5.4.2 S Vuovdeeaiggát váldá vuhtii luondduturisma ja áhpásmahttinanu dáfos dehálaš johtolágaid ja ráhkadusaid:

- a) nu, ahte seailluha vuovdedoalldoaimmain eangodde-, oppalaš- ja sajádatlávaid áhpásmahttinviidodagaid olgolihkadanjohtolágaid, merkejuvvon bálgáid ja rusttegiid
- b) nu, ahte ollašuttá smávvát vuovdeodasmahttima eanagoddelávvi merkejuvvon vándardanjohtolágaid lahkosiin.

Duođašteapmi: vuovdeplána, lávvamerkemat (V, VR, VL, olgolihkadanjohtolagat), meahccedárkkistus, čanasjoavkkuid jearahallamat.

5.4.3 S Vuovdeeaiggát ii ráddje meahccegeainnuid geavaheami vuodustusaid haga.

Duođašteapmi; meahccedárkkistus, jearahallamat.

Fuom: Geavaheami ráddjen sáhtta leat ákkastallojuvvon ee. siivvuhis áigge dahje ludnema dahje juohkeolbmovuoigatvuodaid boasto anu geažil.

5.4.4 Earenoamáš boazodoalloguovllus (boazodoallohka 848/1990) vuovdedoaluin bargojuvvo nu, ahte dat ii hehte mearkašahhti vugiin boazodoalu.

Ollašuhttinuogit meroštallojuvvojit Meahciráddehusa ja Bálgosiid ovtastumi gaskasaš soahpamušain (ind. 2.2.8).

Duođašteapmi: vuovdeplána, ráddádallanáššebáhpárat bálgosiiguin, meahccedárkkistusat, Bálgosiid ovtastumi ja bálgosiid jearahallamat.

5.5 Vuovdedoalldoaimmain identifiserejuvvojit, doalahuvvojit ja vejolašvuodaid mielde gárgehuvvojit vuovddi buvttadan bálvalusaid dárbašiid árvu, ovdamearka dihte čázadagaid ja guliid oasil.

5.5.1 S Vuovdeeaiggát diehtá guovllueiseválddiid meroštallan bodnečáhceguovlluin (luohkát I ja II) ja merke daid vuovdeplánaide.

Duođašteapmi: vuovdeplána, meahccedárkkistus, jearahallan.

5.5.2 S Vuovdeeaiggát váldá vuhtii vuovdeplánemis ja plána ollašuhttimis bodnečáhceguovlluid ja guovllu golggiidančáziide laktáseaddji čáhcesuodjaleami.

Duođašteapmi: vuovdeplána, goivvohatplánat, čáziidsuodjalanplána, meahccedárkkistus, jearahallan.

Fuom: Prinsihppa 6 gieđahallá vuovdedoalu čázadatváikkhusaid ja dakko bokte maiddá guliide čuohcci váikkhusaid.

5.5.3 S Vuovdeeaiggát váldá vuovdedoalus vuhtii fuođđodikšuma čuovvovaččat:

- a) Vuovdeeaiggát várjala bargamis vuovdedoalldoaimmaid fuođđuide dehálaš nješšiin ja láktaluvvan jeaggegobiin oktan daid suodjemuorain.
- b) Vuovdeeaiggát várjala goahccemuoraválddalaš vuovddiin fuođđuide dehálaš muorrašlájaid (reatkkáid, subiid, leibbiid, skábiid ja šáljaid).
- c) Vuovdeeaiggát seailluha lávttas fuođđoeallinbirrasiin daid jekkiid, main goivvohagaid roggan ii leat lasihan muoraid šaddama ja madda ii leat ekonomalaččat jierbmái boahhtevuodas divvut goivvohagaid roggamiin.

Duođašteapmi: vuovdeplána, bargorávvgat, meahccedárkkistus, jearahallamat.

5.5.4 S Čuvččá dihtosis leahkki gihkanbáikkid merkejuvvojit vuovdeplánii ja dat váldojuvvojit vuhtii vuovdedoalldoaimmain čuovvovaččat:

- a) ođadančuohppamis meahccáivuohka ja muoraid sturrodagaid molsašuddan doalahuvvo nu, ahte guđdojuvvojit eanemustá 0.5 hektára sturrosaš jalgadasat dahje dahkkojuvvojit vuollái hektára viidosas, seakka ođadančuohppamat
- b) seailluhuvvojit suovkkat ja rođut fuođđuid várás ja maid dakjasat juohke vuovdedikšunmuttus.

Duođašteapmi: vuovdeplánat, meahccedárkkistusat, jearahallamat.

5.5.5 Stuorra vuovdeeaiggádat (>10 000 hektára ja gielddat) dikšot áhpásmahttinatnui dehálaš guovlluid (eanagodde-, oppalaš- ja sajádatlávaid V, VL, ja VR) nu, ahte áhpásmahttin- ja duovddaárvvut seilot. Ođasmahttinvuohkin geavahuvvojit meahccáivuoda doalaheaddji spesiálačuohppamat, smávva

jalgadasčuohppamat dahje smávva (Mátta-Suopma vuollái 2 hektára, Davvi-Suopma vuollái 3 hektára) ođadančuohppamat.

Duođašteapmi: eanagodde- oppalaš- ja sajádatlávát, vuovdeplána, meahccedárkkistus, jearahallamat.

5.6 Muora ja eará vuovdebuktagiid rádjan- ja čoagginmearit dollojuvvojit dakkár dásis, maid sáhtta suvdilis vugiin doalahit.

5.6.1 Vuovdeeaiggát pláne ja čadaha vuovdedoalldoaimmaid nu, ahte čuohppamat eai guhkes áigodagas mana badjel vuovddi suvdilis čuohppanvejolašvuodat.

Duođašteapmi: vuovdeplána, ollašuvvan čuohppanmearit ja vuovdedoalldoaimmat.

5.6.2 S Vuovdeeaiggát sihkkarastá, ahte vuovddit ođaduvvojit ođastančuohppama maŋŋá šaddanbáikái heivvolaš muorrašlájain.

Duođašteapmi: vuovdegeavahanalmmuhusat, vuovdeođadeami áššebáhpárat, meahccedárkkistus.

5.6.3 S Vuovdeeaiggát fuolaha, ahte vesáeanadikšundoaimmat dahkkojuvvojit vuovdeplána mielde nu, ahte vesáeatnama šattolašvuolta goittotge váldojuvvo vuhtii.

Duođašteapmi: vuovdeplána, raporttat, meahccedárkkistus.

PRINSIHPPA 6: BIRASVÁIKKUHUSAT

Vuovdedoalus doalahuvvo meahci ekologalaš doaimman ja čavddisvuolta nu, ahte suodjaluvvo luonddu máŋggabealatvuolta ja dasa laktáseaddji árvvut, čáhcevárit, eanavuoddu ja maid áidnalunddot ja hearkkes ekosystemat ja guovllut.

6.1 Vuovddiid geavaheami plánemii gullá viiddisvuolta ja beaktilvuolta ja maid luondduriggodagaid áidnalunddotvuolta mielde meroštallojuvvon birasváikkuhusaid árvvoštallan. Árvvoštallan galgá váldit vuhtii guovlludási gažaldagaid ja maid muorrrádjama váikkuhusaid. Birasváikkuhusat galget árvvoštallojuvvot ovdalga álggahuvvojit vahátlaš doaimmat.

6.1.1 Vuovdeeaiggát galgá árvvoštallat ja váldit vuhtii vuovdedoalldoaimmaid birasváikkuhusaid. Árvvoštallan galgá sisttisdoallat buot deháleamos doaimmaid.

Fuom. Dát árvvoštallan ii mearkkaš lágain áshuvvon birasváikkuhusaid árvvoštallama (6.1.4).

Duođašteapmi: birasvuogádat, vuovdeplánenvuogádat, vuovdeplána, vuovdegeavahanalmmuhus.

6.1.2 Birasváikkuhusaid galgá váldit vuhtii doaimmaid plánemis, rávvagiid addimis ja ollašuttimis. Birasváikkuhusaid galgá váldit vuhtii sihke duovdda- ja vuovdedásis.

Duođašteapmi: birasvuogádat, vuovdeplánenvuogádat, vuovdeplána, vuovdegeavahanalmmuhus.

6.1.2 S.B Vuovdedoalldoaimmaid vejolaš áitagiid birrasii galgá váldit vuhtii doaimmaid plánemis, rávvagiid addimis ja ollašuttimis.

Duođašteapmi: vuovdeplána, vuovdegeavahanalmmuhus, jearahallamat.

6.1.3 S Vuovdeeaiggát galgá almmuhit mearkkašahti vuovdedoalldoaimmain ja maid daid vejolaš birasváikkuhusain guvllolaš EBI-guovddáži dahje vuovdeguovddážiidda daiguin sohppojuvvon vugiin ja ollašuttit fitnuid eiseváldiid rávvagiid mielde.

Fuom. Indikáhtor guoská odđa meahcegeainnuid huksema, goivvohagaid rogganfitnuid ja Natura 2000-viidodagaid vuovdedoallooaimmaid, mat váikkuhit direktiivavuđot suodjalanárvvuide.

Duođašteapmi: birasvuogádat, vuovdeplánenvuogádat, vuovdeplána, goivvohagaid divvunrogganplána, almmuhusat eiseválddiide.

6.1.4 Lágas áshuvvon birasváikkuhusaid árvvoštallan dahkkojuvvo, juos YVA-láhka (468/1994) dan gáibida.

Duođašteapmi: vuovdegeavahanalmmuhus, diehtunaddin eiseválddiide, eiseválddi vejolaš cealkámuš, Natura-viidodaga dikšun- ja geavahanplána.

6.2. Hárvenaš ja áitatvuloš šlájaid ja daid eallinbirrasiid (omd. beasse- ja biebanguovllut) suodjaleami várás galgá meroštallat doaimmaid. Suodjeavádagaid ja suodjalanguovlluid galgá vuodđudit dan mielde, ahte váldojuvvo vuhtii vuoddiid gieđahallama viiddisvuolta ja intensitehta, ja maid doaimmaid čuoáhahkan leahkki luondduárvvuid áidnalunddotvuolta. Meahce- ja guollebivddu ja čoaggima galgá bearráigeahččat.

6.2.1 Vuovdeeaiggát galgá skáhppot dihtosis ja merket vuovdeplánii dahje muđui dokumenteret Suoma birasguovddáža (Hertta-diehtovuodđu), EBI-guovddáža dahje vuovdeguovddáža dihtosis leahkki našuvnnalaččat ja guvllolaččat áitatvuloš šlájaid loaidastanguovlluid.

Fuom. Dieđuidskáhppongeatsvuohta guoská jagi 1990 maŋŋá dáhpáhuvvan áiccuid, mat leat almmuhuvvon doarvái dárkilit.

Duođašteapmi: vuovdeplána, HERTTA-diehtovuodđu, EBI-guovddáža ja vuovdeguovddáža dieđut, dokumenteren dihtosis leahkki áitatvuloš šlájain, jearahallamat.

6.2.1 S.B Vuovdeeaiggát galgá skáhppot dihtosis ja merket vuovdeplánii dahje muđui dokumenteret Suoma birasguovddáža (Hertta-diehtovuodđu), EBI-guovddáža dahje vuovdeguovddáža dihtosis leahkki našuvnnalaččat ja guvllolaččat áitatvuloš šlájaid loaidastanguovlluid.

Fuom. Dieđuidskáhppongeatsvuohta guoská jagi 1990 maŋŋá dáhpáhuvvan áiccuid, mat leat almmuhuvvon doarvái dárkilit. Dieđuid galgá beivet goittot dalle go vuovdeplána beivejuvvo.

Duođašteapmi: vuovdeplána, HERTTA-diehtovuodđu, EBI-guovddáža ja vuovdeguovddáža dieđut, dokumenteren dihtosis leahkki áitatvuloš šlájain, jearahallamat.

6.2.2 S Vuovdeeaiggát dorvvasta dihtosis leahkki našuvnnalaččat ja guvllolaččat áitatvuloš šlájaid seailuma, juos vuovdedoallu dagaha áitatvulošvuoda.

Duođašteapmi: vuovdeplána, rávvagat, meahcedárkkistusat, EBI-guovddáža ja vuovdeguovddáža dieđut.

6.2.3 S Vuovdeeaiggát ii oaččo čuohppat muoraid lottiid bessenáigge loddešlájaid dáfos mávssolaš loaidastanguovlluin:

- a) Goaskimiid ja mearragoaskimiid geavahan besiid lahkosiin (vuollái 500 m) Lappi leanas 15.3.-31.7. ja eará báikkiin Suomas 15.2.-31.7.
- b) Čievččáid geavahan besiid lahkosiin (vuollái 500 m), main oidno beassái 15.4.-31.7.
- c) Suoma riikkaidgaskasaččat ja našuvnnalaččat dehálaš loddeguovlluide (IBA ja FINIBA) gulli lottiid lákta loaidastanguovlluid (vuollegis jávrrit, láddot, vuonat, jeakkit) lahkosiin (vuollái 50 m) 15.4.-31.7.
- d) Čuvččáid gihkansajiin gihkanáigge, mat leat ain geavahusas ja dihtosis, Lappi leanas 1.4.-15.5. ja eará sajiin Suomas 15.3.-15.5.

Duođašteapmi: vuovdeplána, doaibmanrávvagat, bargorávvagat, meahcedárkkistusat.

6.2.4 S Čuohppamat garvojuvvojit lottiid bessenáigge 15.4.-31.7. lastamuoraválddálaš (lastamuoraid oassi > 50 %) ebmos vuovddiin (rohtu, rohtolágan guolbba ja šattolaš guolbba), boralottiid beassemuoraid lahkosiin ja čázadagaid suodjeavádagain.

Fuom. Bessenáigge čuohppanráddjehusat vuodduuvvet vuovdedoalu doaibmiid buoremus geavadiidda.

Duodašteapmi: doaibmanrávvagat, bargorávvagat, meahccedárkkistusat.

6.2.5 S Vuovdeeaiggát ii galgga šaddadit vuovddi báikkálaččat, eanagottálaččat dahje našuvnnalaččat divrras árbebirrašiin, mat leat gávnnavuvvon divrrasin birashálddahusa virggálaš čielggadusain.

Fuom. Eanagottálaččat divrras árbebirrasat leat meroštallojuvvon Suoma birasguovddáža árbebirasčielggadusain, mat leat almmustuhttojuvvon guvllolaš birasguovddáža čálaráidduin. Našuvnnalaččat divrras árbebirrasat leat meroštallojuvvon stáhtaráđi prinsihppamearrádusain (1995) našuvnnalaččat divrras duovddaguovlluin.

Duodašteapmi: doaibmanrávvagat, meahccedárkkistusat.

6.2.6 S Vuovdeeaiggát galgá almmuhit lágahis meahce- ja vuovdebivddus ja čoaggimis eiseválddiide.

Duodašteapmi: vuovdeeaiggáda jearahallan, eiseválddiide dahkkojuvvon almmuhusat.

6.2.7 S Vuovdeeaiggát galgá seailuhit buot vuovdedoalldoaimmain kulturhistorjjálaččat divrras giddes dološbázahusaid.

Fuom. Geatnegasvuohta guoská dološbázahuslágas (295/1963) oaivvilduvvon dološbázahusaid. Čuožahagaid seailuheapmi eaktuda eiseválddiid dohkkehan rávvagiid, áiggedási dološbázahusregistara ávkástallama ja muhtun dáhpáhusain oktavuohaváldima Musealágádussii dahje eanagoddemuseai.

Duodašteapmi: bargorávvagat, eiseválddiid rávvagat, meahccedárkkistusat.

6.2.8 Vuovdeeaiggát (>10 000 hektára) doalaha vuovdebuollimiin sorjavaš šlájaid eallinbirrašiid nu, ahte boaldá eatnamiid. Jahkásaččat boldojuvvon guovlluid viidodat lea unnimustá 3 % heivvolaš guovlluid (MT ja guorba šaddanbáikkid) ođadančuohppanviidodagas 5 jagi áigodagas. Ulbmilin lea buvttadit boaldinviidodahkii gaskamearálaččat unnimustá 20 galdda, maid buollin lea vahágahtán (Mátta-Suomas raddeallodaga čađamihttu >20 cm, Davvi-Suomas raddeallodaga čađamihttu >10 cm) hektára viidodagas.

Fuom. Boaldinviidodahkii lohkkajuovvojit sertifiserejuvvon guovllu ođastanviidodagaid, seastomuorajoavkkuid ja jorbalágan vilttiid boaldimat.

Fuom. Juos unna vuovddážit (> 0,2 hektára) boldojuvvojit oktan muoraiguin, daid viidodaga sáhtta rehkenastit viidodatulbmilii viđageardásažžan, baicce indikáhtora 6.4.1 sisttisdoallan čuožahagaid. Dát guoská maiddái muorrás lunddolaš buollán guovlluid, juos muorat eai ráddjojuvvo eret.

Duodašteapmi: vuovdeplána, bargoplána, dokumenteren ollašuvvan eatnamiid boaldimiin, meahccedárkkistusat.

6.2.9 S Vuovdeeaiggát geavaha suodjeavádagaid goivvohagaid roggamis, eanaduktemis ja jalgačuohppamis vai sihkkarastá, ahte ii dagat heajubun guolledoalu ja luonddusuodjaleami dáfos mávssolažžan gávnnavuvvon smávvačáziid ja jogaid čázi kvalitehta.

Duodašteapmi: suodjeavádagat, vuovdeplána, rávvagat, meahccedárkkistusat, jearahallamat, EBI-guovddáža dieđut.

6.3. Ekologalaš proseassat ja árvvut, masa lohkkoujuvvojit čuovvovaččat, sealluhuvvojit, dat ovddiduvvojit dahje dat divvojuvvojit ovdežin:

a) vuvddiid odasmuvvan ja gárggiideapmi

b) genehtalaš ja maid šlájaid ja ekosystemaid mánggabealatvuoha

c) vuovdeekosystema gánnihahttivuhtii čuoheci luonddu molsašuddamat

6.3.1 Jápma muorat (raddeallodatčadamihttu badjel 10 cm) sestoujuvvojit vuovdedoalldoaimmain álot unnimustá 20 stuhka hektáras, go dat gávdnojit viidodagas. Mieskan lastamuorat sestoujuvvojit álot. Jápma ceakkomuoraid sáhtta njeaidit, juos dat áitet vuovdebargiid dahje meahcis johtti olbmuid dorvvolašvuoda. Vuovdedoalldoaimmat plánejuvvojit nu, ahte doaimmain billašuvvan ruŋggus mieskan muoraid mearri báhcá nu uhccin go vejolaš.

Fuom. Dát indikáhtor ii eastte muorradjama, go beaskoguobbarat ja beaskodivrrit áitet bilidit muoraid mearkkašahhti vugiin (Láhka beaskodivrriid ja –guobbariid duostumis 263/1991) iige viiddes billašuvvan guovlluin, main leat jápmán eanaš muorain. Indikáhtor ii maiddá eastte dahkusorvviid buvttadeami ja geavaheami iige deivvolaš boaldinmuoraid čoaggima (sistisdoallá nuortalašlága ja eará sierravudot vuoigatvuodaid lágaid mearrádušaid).

Duođašteapmi: bargorávvagat ja meahcedárkkistusat.

6.3.1 S.B Jápma muorat (raddeallodatčadamihttu badjel 10 cm) sestoujuvvojit vuovdedoalldoaimmain álot unnimustá 20 stuhka hektáras, go dat gávdnojit viidodagas. Jápma ceakkomuoraid sáhtta njeaidit, juos dat áitet vuovdebargiid dahje meahcis johtti olbmuid dorvvolašvuoda. Mieskan lastamuorat sestoujuvvojit 20 stuhka rádjai hektáras. Vuovdedoalldoaimmat plánejuvvojit nu, ahte doaimmain billašuvvan ruŋggus mieskan muoraid mearri báhcá nu uhccin go vejolaš.

Fuom. Dát indikáhtor ii eastte muorradjama, go beaskoguobbarat ja beaskodivrrit áitet bilidit muoraid mearkkašahhti vugiin (Láhka beaskodivrriid ja –guobbariid duostumis 263/1991) iige viiddes billašuvvan guovlluin, main leat jápmán eanaš muorain. Indikáhtor ii maiddá eastte dahkusorvviid buvttadeami ja geavaheami iige deivvolaš boaldinmuoraid čoaggima (sistisdoallá nuortalašlága ja eará sierravudot vuoigatvuodaid lágaid mearrádušaid).

Duođašteapmi: bargorávvagat ja meahcedárkkistusat.

6.3.2 S Vuovdeeaiggát guoddá bissovaččat odadančuohppangovadahkii:

6.3.2.1 S Gaskamearálaččat unnimustá 10 starga (raddeallodatčadamihttu Máttá-Suomas badjel 20 cm, Davvi-Suomas badjel 15 cm) ealli, álgoálgosaš muorrašlága seastomuora ovttá hektára ektui. Seastomuoraid sáhtta čohkket čuohppama várás steampalaston vuovdeviidodatdássái, eandaliige, go logahallojuvvon divrras muorat leat čoahkis. Dáidda seastomuoraide sáhtta rehkenastit vuolleindikáhtoris 6.3.2.2 logahallojuvvon muoraid, mat devdet dán vuolleindikáhtora čadamihttogáibádusa.

6.3.2.2 S Čuovvovaš mánggabealatvuoda dáfos divrras ealli muoraid:

- a) ovttaskas, gaskamearálaš muorain čielgasit stargasut muorat, maid raddeallodatčadamihttu lea unnimustá 60 cm (beahci, guossa, soahki, eaika) dahje 40 cm (eará muorat)
- b) árvomuorat, sieđggat, šáljat, duomat, skábit ja bihkkaleaibbit, maid raddeallodatčadamihttu lea unnimustá 10 cm ja maid
- c) subit, maid raddeallodatčadamihttu lea unnimustá 40 cm ja mat šaddet goahccemuoraválddálaš vuvddiin
- d) guovdnjemuorat
- e) bessenmuorat, mat leat boralottiid dihtosis
- f) buollángarat beazit, mat leat Davvi-Suomas guovlluin, main leat buollimat vahágahttan muoraid viidát, galgá buollángarat muoraid seastit unnimustá gitta 10 stuhkkii hektáras.

Fuom. Logahallojuvvon muorain eai oaivvilduvvo spesiálamuorat, maid sáhtttá gávppálaččat šaddadit, eaige vuovdeodadeapmái laktáseaddji dábálaš siepman- ja suodjemuorat.

Fuom: Seastomuoraid ii galgga guoddit áibba elfápmolinjjáid dahje geainnuid lahkosii.

Duodašteapmi: doaibmanrávvagat, bargorávvagat, meahccedárkkistusat.

6.3.3 S Vuovdeeaiggát oažžu rádijat energiijamuoraid goike guolbaniin ja dan šattolabbot šaddansajiin ja maid vástideaddji jekkiin.

6.3.3.1 S Energiijamuora rádjamis guđđojuvvo dássidit rádjanviidodahkii biedgguid juohkašuvvan unnimustá 30 % muorračuohppanbázahusain. Buot badjel 10 cm assás mieskan ceakko- ja eanamuorat guđđojuvvojit rájakeahtta ja mollekeahtta.

6.3.3.2 S Unnimustá 25 stuhka jalgná hektáras ja daid čadamihttu badjel 15 cm (láirá- ja siltieatnamiin unnimustá 50 jalgná hektáras) guđđojuvvojit rájakeahtta nu, ahte dat juohkásit dássidit rádjanviidodahkii. Vejolašvuodaid mielde guđđojuvvojit sierra muorrašlájaid jalgnát. Jalgnát, maid čadamihttu lea vuollái 15 cm ja boares mieskan jalgnát guđđojuvvojit rájakeahtta.

6.3.3.3 S Jalgnáidrádjamis guđđojuvvo unnimustá 3 mehtera govdu suodjesneaida goivvohagaid ja daid muoraid, mat šaddaduvvojit, birra.

6.3.3.4 S Jalgnát eai ráddjojuvvo bodnečáhceguovlluin.

Fuom: Energiijamuora rádjama bargošlájain čuvvojuvvojit buot standárddaid geatnegasvuodát, mat leat heivehanláhkai (luoddučuozáhagat, suodjeavádagat čázádagaide jna.).

Fuom. Dát indikáhtor ii eastte muorarrádjama dalle, go beaskoguoobbarat ja beaskodivrrit áitet bilidit muoraid mearkkašahtti vugiin (Láhka beaskodivrriid ja –guobbariid duostumis 263/1991) iige viiddes billašuvvan guovlluin, main leat jápmán eanaš muorain.

Duodašteapmi: vuovdeplána, bargorávvagat, meahccedárkkistusat.

6.3.4 S. Vuovdeeaiggát sihkkarastá goahccemuoraválddálaš vuvddiid doarvái stuorra lastamuorraossodaga čuovvovaččat:

6.3.4.1 S. Njábudeapmi dahje hárven:

- a) Njábudeamis lastamuoraid oassi ii geahpeduvvo vuollái 10 % njárbudansturrošaš muoraid ruŋgologus.
- b) Juos lastamuoraid oassi lea ovdal njábudeami vuollái 10 % ruŋgologus, sestojuvvojit lastamuorat, baicce dakko bokte, gokko dat čielgasit hehttejit goahccemuoraid šaddama.

6.3.4.2 S. Veságárddi dikšun:

- a) Veságárddi dikšumis seilluhuvvojit lastamuorat unnimusat 10 % ruŋgologus.
- b) Juos lastamuoraid oassi lea ovdal veságárddi dikšuma vuollái 10 % ruŋgologus, sestojuvvojit lastamuorat, baicce dakko bokte, gokko dat čielgasit hehttejit goahccemuoraid šaddama.

Fuom: Lastamuoraide, mat sestojuvvojit, gullet vejolašvuodaid mielde sierra muorrašlájat.

Duodašteapmi: vuovdeplána, bargorávvagat, meahccedárkkistusat.

6.3.5 S Vuovdeeaiggát (>20 hektára) ráddje spesiálačuozáhagaid, main lea earenoamáš mearkkašupmi meahccekosystema máŋggabealatvuoda dahje vuvddiid ráhkadusa máŋggabealagin dahkama dáfos. Ovttas indikáhtoriid 6.4.1 ja 6.4.2 čuozáhagaiguin spesiálačuozáhagat bohtet gokčat unnimustá 10 % sertifiserejuvvon meahcceatnamis.

6.3.5.1 S (>20 hektára) Spešiálačuozáhahkan sáhtttá rehkenastit maiddá dakkár vuvddiid, maidda lea ášahuvvon čuožahatguovdasaš, dábálaččas spiehkaseaddji birasulbmil ja doaimmat, mat dorjot daid, ovdamearkka dihte:

- a) nu, ahte šaddaduvvo oassi vuovddis sierraahkeráhkaduslaš dahje bissovaččat meahccáivuhtii nu, ahte viidodagas lea oppa áigge unnimustá 50 muora hektáras, maid čadamihttu lea badjel 20 cm dahje
- b) čuožahagain, main odasteapmi dahkkojuvvo eanemusat 0,5 hektára sturrosaš čuohppamiin dahje
- c) čuožahagain, maidda addojuvvo mieskat badjel 10 kubihkkamehtera muorra ovttá hektáras dahje
- d) bissovaččat lastamuoraválddalaš vuovddit, maid divššus doalahuvvo lastavuvddiide vuodđuduvvi luonddu mánggabealatvuhta
- e) čázadagaid suodjeavádagat (6.5.1)
- f) šattolašvuoda dáfos ebmos rođut (6.4.3)
- g) alla guovlluid dat oasit, main leat spešiálačuohppamat (6.3.12)
- h) áhpásmahttinguovlluid dat oasit, main leat spešiálačuohppamat (5.5.5)
- i) boaldinčuozáhagat (6.2.7)

Duođašteapmi: vuovdeplána, gárttat spešiálačuozáhagaid sajádagain, bargorávvagat, meahccedárkkistusat.

6.3.6 S Vuovdeeaiggát galgá oidit lunddolaččat šaddan vesáid dalle, go dat lea vuovdedikšuma dáfos ja ekologalaččat vuodušuvvon. Dahkuodasteamis galgá sihkkarastit vesá- ja siepmanávdnasiid álgovuodu heivvolašvuoda.

Duođašteapmi: vuovdeplána, vesáeriid dieđut, meahccedárkkistusat.

6.3.7 S Vuovdeeaiggát ii galgga geavahit eanaduktenuohkin plovema, man plovenluodda lea badjel 25 cm čiejal.

Duođašteapmi: rávvagat, meahccedárkkistusat.

6.3.8 Vuovdeeaiggát oažžu gilvit veahkagilvagiid čuožahagaide, main lea čujuhuvvon, ahte muorat gillájit biebmávdnasiid eahpedássedeattus. Šaddadanveahkagilvin lea maiddá čálga šaddadanvuvddiin vejolaš MT- ja VT-guolbbavuvddiin. Gutnadukten jeaggemeahcceatnamiin lea lobálaš.

6.3.8.1 Veahkagilvinčuozáhagat meroštallojuvvojit vuovdedoalloplánas nu, ahte čuožahagain lea juksamis mearkkašahtti ekonomalaš ávki birasriskka haga.

6.3.8.2 Šaddadanveahkagilvinčuozáhagat sáhttet gokčat guhkes áigodagas eanemustá 30 % vuovdeeaiggáda vuovdeviidodagas. Vuovdeeaiggádat, guhte oamastit badjel 10 000 hektára, gilvet veahkagilvagiid eanemusat 2 %:ii vuovdeviidodagas, man sii hálldašit.

Duođašteapmi: vuovdeplána, veahkagilvinplána, bohtosat biebmávdnasiid eahpedássedeattus, meahccedárkkistusat.

6.3.8 S.B Vuovdeeaiggát oažžu gilvit veahkagilvagiid čuožahagaide, main lea čujuhuvvon, ahte muorat gillájit biebmávdnasiid eahpedássedeattus. Šaddadanveahkagilvin lea maiddá čálga šaddadanvuvddiin vejolaš MT- ja VT-guolbbavuvddiin.

6.3.8.1 S.B Veahkagilvinčuozáhagat meroštallojuvvojit vuovdedoalloplánas nu, ahte čuožahagain lea juksamis mearkkašahtti ekonomalaš ávki birasriskka haga.

6.3.8.2 S.B Šaddadanveahkagilvinčuozáhagat sáhttet gokčat guhkes áigodagas eanemustá 50 % vuovdeeaiggáda vuovdeviidodagas.

Duođašteapmi: vuovdeplána, veahkagilvinplána, bohtosat biebmoávdnasiid eahpedássedeattus, meahccedárkkistusat.

6.3.9 S Vuovdeeaiggát minimere veahkagilvima čázádatváikkuhusaid nu, ahte guodddá veahkagilvojuvvon viidodaga ja čázádaga gaskii suodjeavádagaid, maidda eai leat gilvojuvvon veahkagilvagat ja maid govdodat leat unnimustá čuovvovaččat:

- a) čázádagat (mearra, jávri, johka dahje láttu): 50 m;
- b) ádjagat: 20 m
- c) goivvohagat: 5 m.

6.3.9.1 S Vuovdeeaiggát ii gilvve veahkagilvagiid 1- dahje 2-luohká bodnečáhceguovlluin.

Duođašteapmi: bargorávvagat, veahkagilvinplána, jearahallamat, meahccedárkkistusat.

6.3.10 S Vuovdeeaiggát fuolaha, ahte veahkagilvvan geavahuvvon ávnnas deavdá lágaid mearrádusaid sihke veahkagilvvan geavahuvvon ávnnasosiid ja maid vahátlaš ávdnasiid meriid oasil.

Duođašteapmi: bargorávvagat, veahkagilvinplána, jearahallamat.

6.3.11 Vuovdeeaiggát (> 1000 hektára) giedahallá vuovddiid davve- ja nuortavilttiid badjel 300 mehtera ja mátta- ja oarjevilttiid badjel 330 mehtera allodagas várrugasat ja nu, ahte duovdaga seailumii giddejuvvo earenoamáš fuomášupmi. Muoraid galgá čuohppat eanaš njárbudan- ja galjidančuohppamiiguin, spesiálačuohppamiiguin nu, ahte vuovddi meahccáivuoha sealluhuvvo ja maid šaddet eanemustá 0,5 hektára sturrosas jalgadasat.

Duođašteapmi: vuovdeplána, bargorávvagat, meahccedárkkistusat, jearahallamat.

6.4 Representatiiva joavku viidodaga ekosystemain suodjaluvvo nu, ahte váldojuvvo vuhtii vuovdedoalu sturrodat ja beaktilvuohta, ja maid guovllu luondduriggodagaid áidnalunddotvuohta. Suodjalančuozáhagat guđđojuvvojit luondduvida ja merkejuvvojit kárttaide.

6.4.1 S Vuovdeeaiggát guodddá meroštallojuvvon divrras eallinbirrasiid ja muhtun šládjasuodjaleami dáfos earenoamáš dehálaš čuozáhagaid vuovdedoalu olggobeallai. Viidodagas leat vejolaččat dikšundoaimmat, mat dorjot suodjalanulbmiliid. Dát čuozáhagat leat:

6.4.1.1 S Láhkavuđot čuozáhagat:

- a) Vuovdelága 10 §:s oaivvilduvvon earenoamáš dehálaš eallinbirrasat
- b) Luonddusuodjalanlága 29 §:s suodjaluvvon luonddutiipat³
- c) Luonddusuodjalanlága 39 §:s stuorra boralottiid beassemuorat
- d) Luonddusuodjalanlága 47 §:s earenoamážit suodjaluvvon šlájaid loaiddastanbáikkít³
- e) Luonddusuodjalanlága 49 §:a luoddudirektiivva čuvvosa IV (a) šlájaid lassánan- ja vuoiŋŋastanbáikkít³
- f) Čáhcelága 15 a ja 17 a §:aid kriteraid deavdi smávvačázit.

6.4.1.2 S Eará čuozáhagat, maid galgá álot seastit:

- a) Vuovdelága 10 §:s oaivvilduvvon earenoamáš dehálaš eallinbirrasa kriteraid deavdi čuozáhagat fuolakeahtá daid sturrodagas ja guvllolaš dábálašvuođas.
- b) Sierra meroštallojuvvon guolbbavuovddit, main lea olu mieskan muorat ja vuovdejeakkit (čuovus 7).
- c) Boares- ja mieskanmuorat meahcás bávtit, ceakkobávtit ja juovat (čuovus 8).
- d) Guossaválddalaš čálga ja dađe boarrasut varas rođut, main leat mieskan muorat (unnimustá 10 jagi áigge mieskan, raddeallodatčadamihhtu > 10 cm) badjel 15 m³ hektáras.
- e) Seahkalašmuorat čálga ja dađe boarrasut varas rođut, main leat mieskan muorat (unnimustá 10 jagi

³ Seastingeatnegasvuohta guoská maiddái daid luondotiipa- ja šládjaloiddastemiid, main biraseiseváldi ii leat dahkan ráddjema. Seamma dárkkilmastin guoská indikáhtora 6.4.1.1. čuoggáide b,d,e.

- áigge mieskan, raddeallodatčadamihhtu > 10 cm) badjel 10 m³ hektáras.
- f) Muorraháhkadusa dáfos luondduviđa ja luondduvidalágan čálga dahje dađe boarrasut lastamuorat (>50 %) rođut, main leat mieskan lastamuorat badjel 5 m³ hektáras.
 - g) Čáhcedoalu dáfos luondduviđa ja luondduvidalágan ávžžit ja rođut, main leat boares, stuorra dahje mieskan árvomuorat.
 - h) Dulvevuovddit.
 - i) Guossaválddálaš jorbalágan vielttit (Meriluoto & Soininen 1998).
 - j) Oali dáfos luondduviđa dahje luondduvidalágan jogat ja ádjagat oktan gáttiiguin (unnimustá 20 m muorrašattot gáddeavádat)⁴ ja maid gáldut vástideaddji avádagas. Dát ii guoskka jalgačuohppanviidodagaid, veságárddiid dahje nuorra goahccemuoraválddálaš šaddanvuovddiid. Dađe boarrasut, ovttá muorrašlájá dásseráhkaduslaš vuovddiin vuosttas njárbudeapmi, galjiidan- ja čoagginčuohppamat leat lobálaččat suodjeavádagas dain osiin go dat mannet badjel čuoggás 6.5.1 oaivvilduvvon gáibádusa.
 - k) Čázadagaid ja smávvačáziid vuovderavddat, mat sisttisdollet sierraagát ráhkaduslaččat⁵ dahje oinnolaččat mieskan muoraid (unnimustá 30 m muorrašattot gáddeavádat).
 - l) Luondduviđa ja luondduvidalágan fladat ja kluvajávrrit oktan gáttiiguin (unnimustá 30 m avádagas).
 - m) Loktanan mearragátti vuovddiid luondduviđa ja luondduvidalágan gárggiidanráiddut dahje ovttaskas representatiiva gárggiidanráiddu oasis⁶.
 - n) Čáhcedoalu dáfos luondduviđa ja luondduvidalágan vuovdejeakkit, sutnjot, njeaššit⁷.
 - o) Luondduviđa ja luondduvidalágan guorba ja joavdelas eatnamat.

Fuom 1: Čáhcedoalu dáfos luondduviđa jekkiide dán oktavuodas gullet buot jeakkit, maidda eai leat roggojuvvon goivvohagat. Čáhcedoalu dáfos luondduviđa jekkiide dán oktavuodas gullet jeakkit, main leat boares goivvohagat ja mat eai leat mearkkašahtti vugiin nuppástuhtán muoraid šaddama dahje jeakki čáhcedoalu eaige šat váikkut jeakki šattolašvuoda seailumii.

Fuom 2: Guorba ja joavdelas eatnamiidda gulli muorrašattot minerálaeatnamat rehkenastojuvvojit luondduvidaláganin, juos daid muorat leat sierraagát ja dain lea čuhppojuvvon muorat čoaggin- dahje duogjanlágan čuohppamiin.

Fuom 3: Lunddolaččat muorahis joavdelas eatnamiin (lagamustá bávttiin) luondduvidaláganin sáhtá atnit buot dakkár čuožahagaid, maid šattolašvuolta lea seilon meastá luondduviđan. Smávva gollan dahje liigešaddan dohkkehuvvo oassin luondduvidalágan joavdelas eatnama meroštallama.

Fuom 4: Ekonomiijavuvddiid aktiivvalaš luonddudikšumiin (vuovdedoallodoaimmaid oktavuodas ollašuthtojuvvon geavahanráddjehusat ja doaimmat, omd. seastomuorat, boaldimat, spesiálačuohppamat, ávnnastuvvon mieskan muorat) dagahuvvon luondduárvvut eai buvttet indikáhtoris oaivvilduvvon suodjalangeatnegasuhtii.

6.4.1.3 S Muđui čuožahagat, maid berre váldit vuhtii:

- a) čoruid čuovgaviełttit
- b) áidojuvvon gieltit ja vuovdeniittut.

6.4.1.4 S Go vuovdeeaiggát searvá serfikašuvdnii, de son ovdanbukta plána, mii lea almmolaččat fidnemis 4 jagi siste vuogádahkii searvamis ja mas meroštallojuvvojit čuožahagat, mat leat 6.4.1 indikáhtoris.

⁴ Meroštallan guoská maiddái oanehis, oali dáfos luondduviđa dahje luondduvidalágan johka- ja ájaosiid.

⁵ Kriteria deavdi vuovddit spiehkkasit muoraid dáfos dikšujuvvon vuovddiin. Dáid vuovddiid muorain leat eará sajiin go áibbas čázi ja vuovddi ravdaavádagain lunddolaš odasmuvvama ja vuovddi jalgadasaid geažil šaddan gearddit, sierraagát muorat ja sierra muorrašlájat.

⁶ Guoská daid čuožahagaid, maidda representatiivavuolta luonddodirektiivatiipameroštallama (Natura 2000-luodontiiparávagirji) vuodul lea mearkkašahtti, buorre dahje representatiiva.

⁷ Ii guoskka daid čuhppojuvvon vuovdejekkiide, mat eai gula áittavuloš jeaggetiippaide iežas geahčadanguovllus (Mátta-Suopma, Davvi-Suopma). Dáid vejolaš giedahallan dáhpáhuvvá čoaggin-, sneaida- dahje jalggáščuohppamiin nu, ahte ii guoskkahuvvo čáhcedollui.

6.4.1.5 S Indikáhtora meroštallama deavdi čuožahagat girjejuvvojit vuovdeplánii ja sestojuvvojit dalánaga go dat gávdnojit.

Duodašteapmi: vuovdeplána, gártadiehtu, rávvagat, meahccedárkkistusat.

6.4.2 S Divrras čuožahagaid ráddjemat galget leat doarvái čuožahagaid iešvuodaid seailuheami dáfos.

Duodašteapmi: vuovdeplána, gártadiehtu, bargorávvagat, meahccedárkkistusat.

6.4.3 S Vuovdeeaiggát (>20 hektára) seastá unnimustá 5 % sertifiserejuvvon viidodaga vuovdeeatnamis vuovdedoalu olggobeale mánggabealatvuoda dorvvasteami várás. Suodjalanoassái sáhtá rehkenastit buot vuovdeeatnamiid, mat leat guđđojuvvon bissovaččat vuovdedoalu olggobeallai dán standárdda indikáhtoriid (ovdamearkka dihte 6.2.2, 6.4.1 ja 6.5.1, 6.5.7) ollašuhhtima várás.

Fuom: Čuovvovaš vuolleindikáhtorat gusket dušše badjel 20 hektára vuovdeviidodagaid eaiggádiidda.

6.4.3.1 S Čuožahagaid galgá válljet mánggabealatvuohaárvvuid dáfos mearkkašahtti viidodagain.

Fuom 1: Čuožahagaide sáhtá rehkenastit priváhta suodjalanguovlun vuodđuduvvon suodjalanguovlluid ja stáhtii FSC-sertifiserema maŋŋá suodjalanguovlun vuovdojuvvon suodjalanguovlluid.

Fuom 2: Aktiivvalaččat restaurejuvvon jekkiid, maida gullet maid guorba ja joavdelas eatnamat, sáhtá rehkenastit fárrui 5 %:ii gerddoniin 0,5, goittotge nu, ahte dat gokčet eanemustá 20 % viidodagain, mat sestojuvvojit.

Fuom 3: Stáhtaeatnamiin rehkenastojuvvojit fárrui buot virggálaš suodjalanprográmmaid (daidda gullá maid METSO-prográmma) olggobealde vuovdedoallodoaimmaid olggobeallai sirdojuvvon čuožahagat, vaikke dain standárdda fápmuiboahhtima maŋŋá vuodđuduvvošedjege lágain ásahuvvon suodjalanguovllut dahje Meahciráđdehusa suodjalanvuovddit.

6.4.3.2 S Viidodagat, mat sestojuvvojit, leat bissovaččat.

6.4.3.3 S Čuožahagaid, mat eai gula indikáhtorii 6.4.1, sáhtá buhttet 6.4.1 indikáhtora meroštallamiid deavdi čuožahagain, juos dat gávdnojit čuožahagaid meroštallanmuttu áigge dahje dan maŋŋá.

6.4.3.4 S Vuovdeeaiggát (>20 hektára) galgá go searvá sertifiseremii, ovdanbuktit plána 5 % suodjalanulbmila čuožahagaid meroštallama várás. Plána galgá leat albmosis fidnemis. Meroštallanbarggu galgá dahkat jagi siste sertifiseremii searvamis.

Duodašteapmi: vuovdeplána, gártadiehtu, bargorávvagat, meahccedárkkistusat, jearahallamat.

6.4.4 S Šattolašvuoda dáfos ebmos roduid, mat eai gula indikáhtoris 6.4.1 oaivvilduvvon čuožahagaide, galgá dikšut nu, ahte eavttut gáibideaddji ja mánggabealat rohtošlájaid seailuheami várás dorvvastuvvojit.

Fuom: Ebmos rodut leat šattolašvuoda dáfos mánggabealat šatteš lakta ja varas rodut ja maid gaska- ja valjesšatteš goike rodut.

Duodašteapmi: vuovdeplána, rávvagat, meahccedárkkistusat, čanasjoavkkuid jearahallamat.

6.4.5 S Vuovdeeaiggát galgá fuolahit das, ahte vuovdedoallodoaimmat, maida gullet maid goivvohagaid roggamat ja vuovdegeainnuid huksemat, eai vahágahte dálá suodjalanguovlluid, Natura 2000-viidodagaid eaige indikáhtoris 6.4.1 oaivvilduvvon eallinbirrašiid.

Duodašteapmi: vuovdeplána, rávvagat, meahccedárkkistusat, jearahallamat.

6.5 Čálalaš rávvagat ráhkaduvvojit ja dat čuvvojuvvojit vai eastit erošuvnna ja maid doalahit smávisin čuohppamiid ja geaidnohuksema dagahan mekánalaš vuovdevahágiid ja suodjalit čázádagaid.

6.5.1 S Vuovdeeaiggát guođđá čázádagaid (maidda gullet maid rittut) ja smávvačázádagaid birra suodjeavádaga, mii meroštallojuvvo duovdaga hámi ja eanašlája vuodul. Suodjeavádaga govdodat galgá leat:

- a) buot ládduin ja jávrriin unnimustá 10 mehtera
- b) ádjagiin, jogain ja rittuin unnimustá 15 mehtera
- c) fladain ja kluvajávrriin unnimustá 30 mehtera.

6.5.1.1 S Suodjeavádagas ii oaččo čuohppat vuvddiid, duktet eatnama, roggat goivvohagaid iige rádijat jalgñáid. Doppe ii oaččo maiddái vuodjit vuovdemášiinnain, baicce vealtameahttumit rasttildit avádagaid.

Fuom: Suodjeavádagas lea vejolaš čuohppat vuvddiid, dalle go dat čielgasit veahkehit vuovddi ovddežin dahkamis dahje dikšu luonddu.

Duođašteapmi: vuovdeplána, bargorávvagat, meahccedárkkistusat, jearahallamat.

6.5.2 Vuovdeeaiggát (> 10 000 hektára) čuovvu čálalaš rávvagiid, main meroštallojuvvojit erošuvnna, bajildus- ja bodnečázi šlája fuotnuma ja maid muoraid ja eanavuodu vaháguvvama garvinvuogit vuovdedoallodoaimmain.

Duođašteapmi: vuovdeplána, čálalaš rávvagat, meahccedárkkistusat.

6.5.3 S Vuovdeeaiggát ii rokka goivvohagaid ođđasit.

Duođašteapmi: vuovdeplána, čálalaš rávvagat, meahccedárkkistusat.

6.5.4 S Vuovdeeaiggáda goivvohagaid divvunroggan galgá vuodđuduvvat goivvohagaid divvunrogganplánii, mii sisttisoallá dieđuid čáziidsuodjalančovdosiin ja maid suodjalanavádaga divrras luonddučuozáhagain (6.4.1 čuozáhagat).

Duođašteapmi: goivvohagaid divvunrogganplána

6.5.5 Vuovdeeaiggát rievdata ovddežin goivvohagaid divvunroggama oktavuodas viidodagastis vearrámusat áitatvuložin (CR) logahallojuvvon jekkiid, maidda leat roggojuvvon goivvohagat, juos dát leat luonddusuodjaleami dáfos heivvolaš.

Duođašteapmi: ovddežindahkanplána, goivvohagaid divvunrogganplána, meahccedárkkistusat.

6.5.6 S Vuovdeeaiggát galgá guođdit goivvohagaid divvunroggamiid olggobeallai vuollegis gáttiid dulveguovlluid ádjagiid ja maid borraluvvamii hearckes ádjagiid.

6.5.6.1 S Dihtosis leahkki láiráeatnamiin barggadettiin galgá goivvohagaid divvunroggamis garvit goaivuma čiekŋalabbui go vuosttas geardde goivvohaga rokkadettiin.

Duođašteapmi: goivvohagaid divvunrogganplána, čáziidsuodjalanplána, biraseiseválddi cealkámuš (indikáhtor 6.1.3), meahccedárkkistusat.

6.5.7 S Vuovdeeaiggát eastá goivvohagaid divvunroggamiid oktavuodas golgančáziid golgama njuolga čázádahkii dahje smávvačáziide.

Duođašteapmi: goivvohagaid divvunrogganplána, čáziidsuodjalanplána, meahccedárkkistusat.

6.5.8 S Vuovdeeaiggát galgá dorvvastit bodnečáziid šlája seailuma nu, ahte son ii luohpá dehálaš bodnečáhceguovlluin (I ja II luohkká) goivvohagaid divvun- ja dievasmahttinroggamiin, duktemiin, kemijjalaš beaiskomirkuin, jalgnáid rádjamiin ja boaldimiin.

Fuom. Bodnečáhceguovlluin sáhtta boaldit eatnamiid, juos dán várás lea biraseiseválddi lohpi.

Duođašteapmi: vuovdeplána, rávvagat, boaldin- ja goivvohagaid rogganplána, meahccedárkkistusat.

6.5.9 S Vuovdeeaiggát galgá guoddit jalga- ja siepmančuohppamiid, goivvohagaid ođasmahttin-, divvun- ja dievasmahttinroggamiid ja maid eanaduktema olggobeallai:

- a) luondduvida, smávva jeaggeluvvan gobádagat, mat leat guolbbavuovdegovvosiid siste ja mat leat šattuid ja muoraid dáfos čielgasit oinnolaččat čáhcedoalus bealis
- b) šattuid dáfos čielgasit oinnolaš jeaggeluvvan ravdaavádagat, mat leat čáhcedoalu bealis luondduvida jekkiin.

6.5.9.1 S Ovttaskas goivvohaga sáhtta roggat dakkár viidodahkii, gos dat ii leat dahkkojuvvon ovdalis, juos dat lea vealtameahtun čáziid golggaheapmái čáziid lunddolaš golganguvlui.

Duođašteapmi: goivvohagaid divvunrogganplána, meahccedárkkistusat.

6.5.10 Vuovdeeaiggát galgá goivvohagaid divvunroggamiid oktavuodas eastit boares goivvohagain golgančáziid golgama njuolga čázadagaide ja smávvačáziide.

Duođašteapmi: goivvohagaid divvunrogganplána, rávvagat, čáziidsuodjalanplána, meahccedárkkistusat.

6.5.10 S Vuovdeeaiggát čuovvu čálalaš rávvagiid meahcegeainnuid huksemis.

Duođašteapmi: vuovdeplána, čálalaš rávvagat, meahccedárkkistusat.

6.6. Beaiskkuid duostumis galgá oidit birrasa dáfos hehttemeahtun ii-kemijjalaš vugiid ja maid galgá garvit kemijjalaš duostunávdnasiid. WHO luohkáid 1A ja 1B duostunávdnasiid galgá gielddit, nugo maid klorejuvvon čitnahydrogena ja ávdnasiid, mat leat bissovaččat ja mirkkolaččat ja maid biedgananbuktagat seilot biologalaččat aktiivvalažžan ja čoggojit biebmogollosiidda, dahje mat leat riikkaidgaskasaš soahpamušaid bokte gildojuvvon. Juos kemikálat geavahuvvojit, dearvasvuohhta- ja birasriskkat galget dollojuvvot nu vuolleagažžan go vejolaš áššáigullelaš reaidduid ja rávvagiid vehkiin.

6.6.1 S Vuovdeeaiggát galgá geavahit ruohtasčáná duostumii dušše biologalaččat mieski duostunávdnasiid, dalle go lea várra, ahte beahceruohtasčátná (*Heterobasidion annosum*) njoammu beziid jalgnáide dahje guossaruhtasčátná (*Heterobasidion parviporum*) njoammu guosaid jalgnáide čuohppanviidodagas.

Duođašteapmi: rávvagat, vurkkohusat duostunávdnasiid geavaheamis, meahccedárkkistusat.

6.6.2 S Vuovdeeaiggát galgá prioriteret biologalaš ja mekánalaš beaisko- ja suoidneduostuma kemijjalaš duostunávdnasiid ektui.

Duođašteapmi: rávvagat, vurkkohusat duostunávdnasiid ja -vugiid geavaheamis, meahccedárkkistusat.

6.6.3 S Vuovdeeaiggát galgá kemijjalaš duostunávdnasiid geavahettiin čuovvut eiseválddiid rávvagiid ja ávdnasa dorvvolašvuohtarávvagiid.

Duođašteapmi: eiseválddiid rávvagat, vurkkohusat kemijjalaš duostunávdnasiid geavaheamis, meahccedárkkistusat.

6.6.4 S Vuovdeeaiggát galgá biehttalit geavaheamis čuovvovaš áššebáhpáriin gildojuvvon kemikálaid:

- a) FSC:a meroštallan listu vahátlaš duostunávdnasiin (FSC-POL-30-001)
- b) láhka beaiskodivvriid ja –guobbariid duostumis
- c) EU-kommišuvnna mearrádus C (2000) 4140 (permetriidna)
- d) EU 2455/2001 EY čáhcepolitihka suorggi prioriterentaávdnasiid logahallan

Duodašteapmi: vurkkohusat duostunávdnasiid geavaheamis, meahccedárkkistusat.

Fuom: Vuovdeeaiggát oažžu geavahit kemijjalaš duostunávdnasiid goahccemuorravesáide ovdal gilvima, juos kemikálat eai leat gildojuvvon čuoggás 6.6.4.

6.6.5 Duostunávdnasiid giedahalli bargit ja agoartaváldit fidnejit skuvlejumi ja rávvema daid geavaheamis ja vuorkumis.

Duodašteapmi: eiseválddiid rávvagat, bargorávvagat, jearahallamat.

6.7 Kemikálat, seilluhanlihtit, golgi ja giddes eahpeorgánalaš bázahusat, maidda gullet boaldámušat ja oljjut, duššaduvvojit áššáigullelaš vugiin eará sajis go meahcis nu, ahte birasoainnut váldojuvvot vuhtii.

6.7.1 S Vuovdeeaiggát galgá sihkkarastit, ahte eahpeorgánalaš bázahusat, mat bohtet vuovdedoallodoaimmain, eai leat guđđojuvvon eatnamii.

Duodašteapmi: bargorávvagat, meahccedárkkistusat.

6.7.2 S Vuovdeeaiggát galgá sihkkarastit, ahte váralaš bázahusat (omd. boaldámušat ja daid lihtit) galget seilluhuvvot sierra eará bázahusain ja doaimmahuvvot áššáigullelaš duššadanláhkai.

Duodašteapmi: bargorávvagat, vurkkohusat váralaš bázahusain, meahccedárkkistusat.

6.7.3 S Vuovdeeaiggát galgá sihkkarastit, ahte boaldámuš- ja oljotánkkat, eará kemikálat ja váralaš bázahusat eai leat vurkejuvvon oba gaskaboddasaččatge bodnečáhceguovlluide dahje čuožahagaide, main lea lihkuhisvuhtadáhpáhusas bajildusčáziid njuolgo billašuvvanriskat.

Duodašteapmi: bargorávvagat, meahccedárkkistusat.

6.7.4 Vuovdeeaiggát galgá dokumenteret ja addit rávvagiid dakkár biologalaččat biedganeaddji kemikálaid geavaheamis, maidda láhka addá lobi.

Duodašteapmi: bargorávvagat, vurkkohusat.

6.7.4 S.B Vuovdeeaiggát galgá dokumenteret dakkár biologalaččat biedganeaddji kemikálaid geavaheami, maidda láhka addá lobi.

Duodašteapmi: bargorávvagat, vurkkohusat.

6.8 Biologalaš dustenvugiid geavaheapmi dokumenterejuvvo ja minimerejuvvo, daid geavaheapmi vákšojuvvo ja bearráigehččojuvvo našunála lágaid ja riikkaidgaskasaččat dohkkehuvvon dieđalaš rávvagiid mielde. Genehtalaččat nuppástuhtton organismmaid geavaheapmi lea gildojuvvon.

6.8.1 Vuovdeeaiggát galgá dokumenteret ja addit rávvagiid dakkár biologalaččat dustenvugiid geavaheami, maidda láhka addá lobi.

Duodašteapmi: bargorávvagat, vurkkohusat.

6.8.1 SB Vuovdeeaiggát galgá dokumenteret dakkár biologalaččat dustenvugiid geavaheami, maidda láhka addá lobi.

Duođašteapmi: vurkkohusat.

6.8.2 S Vuovdeeaiggát galgá geavahit biologalaš dustemis dušše daid šlájaid, mat gávdnojit luondduvida guovllus, mas dustenvuohki lea geavahas.

Duođašteapmi: rávvagat, vurkkohusat.

6.8.3 S Vuovdeeaiggát ii galgga geavahit genehtalaččat nuppástuhtton organismmaid.

Duođašteapmi: vesá- ja siepmanguittet, álgovuodđosertifikáhtat.

6.8.4 S Vuovdeeaiggát geavaha biologalaš dustenvugiid dušše buriid sivaid geažil.

Duođašteapmi: vuovdeplána, rávvagat, jearahallamat.

6.8.5 S Vuovdeeaiggát čuovvu biologalaš dustenvugiid geavaheami.

Duođašteapmi: vuovdeplána, raportat, jearahallamat.

6.9 Vierisvuđot šlájaid geavaheapmi bearráigehččojuvvo fuolalaččat ja čuvvojuvvo aktiivvalaččat vahátlaš ekologalaš váikkuhusaid eastadeami várás.

6.9.1 Vuovdeeaiggát galgá dokumenteret buot vuovdeodasmahttimis geavahuvvon vierisvuđot siepmaniid ja vesáid álgovuodu gilvinmateriála buvttadeaddjis addojuvvon dieđuid vuodul.

Duođašteapmi: siepmaniid ja vesáid álgovuodđoduodaštusat, meahccedárkkistusat.

6.9.2 Vuovdeeaiggát odasmahtá 5-jagi áigodagas vierisvuđot muorrašlájaid eanemustá 3 % oppa gilvin- ja odasmahttinviidodagas.

Duođašteapmi: vuovdeplána, siepmaniid ja vesáid álgovuodđoduodaštusat, vurkkohusat, meahccedárkkistusat.

6.9.2 S.B Vuovdeeaiggát sáhtá šaddadit vuovdedoallegeavaheamis vierisvuđot muorrašlájaid eanemustá 5 % vuovdeeatnama viidodagas. Vuovdeeaiggát, geas lea vuollái 50 hektára vuovdeana, ráddje olgoriikkalaš muorrašlájaid geavaheami 2,5 hektára viidodahkii.

6.9.3 S Vuovdeeaiggát galgá čuovvut ja dokumenteret vierisvuđot šlájaid albmaneamii.

Duođašteapmi: vurkkohusat vierisvuđot muorrašlájaid čuovvumis, meahccedárkkistusat.

6.9.4 Vuovdeeaiggát galgá duššadit gilvinguovllu olggobeallai leavvan vierisvuđot muorrašlájaid vesáid, juos vierisvuđot muorrašlájaid leavvá sakka.

Fuom: Geatnegasvuohta ii guoskka sibirijálastagussii (*Larix sibirica*).

Duođašteapmi: vurkkohusat vierisvuđot muorrašlájaid čuovvumis, meahccedárkkistusat.

6.10 Vuovdi ii nuppástuhtto šaddadanvuovdin (plantášavuovdin) dahje ii-vuovdeanageavahanulbmilii, spiehkastahkan dakkár dilin, main nuppástuhttin:

a) guoská dušše hui ráddjejuvvon oassái vuovdedoalloovttadagas;

b) ii dáhphuva alla suodjalanárvvu vuvddiin; ja

c) dahká vejolažžan mearkkašahti, badjelmearálaš ja nana guhkesáigge suodjalanovdduid vuovdedoalloovttadaga viidodagas.

6.10.1 Vuovdeeaiggát dikšu vuvddiidis nu, ahte 5 % oasi stuorát viidodaga sertifiserejuvvon vuovdeeatnamis ii nuppástahtto šaddadanvuovdin (plantášavuovdin) dahje ii-vuovdeeanageavahanulbmilii ja nu, ahte vuvddiid nuppástuhttin dahká vejolažžan mearkkašahti, badjelmearálaš ja nana guhkesáigge suodjalanovdduid.

Fuom. Vejolašvuohta eanageavahanluohká nuppástussii dás spiehkaseaddji vugiin lea vejolaš virggálaš plánenproseassa (lávvaráhkadeapmi) bokte dahje eiseválddi mieđihan lobiin.

Duođašteapmi: vuovdeplána, meahccedárkkistus.

6.10.2 S Vuovdeeaiggát galgá máhcahit čievrraváldinviidodagaid ruovttoluotta vuovdedoalloeanan, go daid geavaheapmi lea nohkan.

Fuom. Máhchangepatnegasvuohta ii guoskka dakkár čuožáhagaide, maid seailuheapmi muorahis dahje vátnamuorat guovllus lea vuoduštallojuvvon mánggahámatvuoda dorvvasteapmái laktáseaddji sivaid geažil.

Duođašteapmi: eanaávnnaslohpi, rávvagat, meahccedárkkistusat.

6.10.3 S Vuovdeeaiggát ii nuppástuhte alla suodjalanárvvu viidodagaid (HCV) dahje eallinbirrasiid (6.4.1), maid galgá álot seastit, eanageavahanhámiid nu, ahte daid luonddusuodjalan- dahje eará árvvuid seailun šaddá vára vuollai.

Fuom. Vejolašvuohta eanageavahanluohká nuppástussii dás spiehkaseaddji vugiin lea vejolaš virggálaš plánenproseassa (lávvaráhkadeapmi) bokte dahje eiseválddi mieđihan lobiin.

Duođašteapmi: alla suodjalanárvvu viidodagaid meroštallama várás dahkkojuvvon árvvoštallan (prinsihppa 9 mielde), gárttat eanaeaiggáda eatnamiid alla suodjalanárvvuid viidodagain ja maid eallinbirrasiin, maid galgá álot seastit, meahccedárkkistusat.

PRINSIHPPA 7: VUOVDEPLÁNA

Vuovdeplána, mii lea heivehuvvon vuovdegiedahallandoaimmaid viiddisvuhtii ja beaktivuhtii, galgá ráhkadit, čadahit ja doallat áiggi dásis. Vuovdedoalu guhkes áigge ulbmilat ja vuogit ulbmiliid ollašuttimii čállojuvvojit čielgasit.

7.1 Plánas ja dasa laktáseaddji áššebáhpáriin galgá čielgat:

- a) divššu ja geavaheami ulbmilat.
- b) govvádus geavahuvvon vuovdeváriin, birasravdaevttuin, eatnama oamastan- ja geavahangoriin, sosioekonomalaš diliin ja maid birasguovlluid eanageavaheamis.
- c) gažaldatvuloš vuovddi ekologijja ja inventeremiid vuodul ráhkaduvvon vuovdedikšunvugiid govvádus.
- d) vuoduštusat jahkásaš rádjanmeriide ja muorrašládjaválljemiidda.
- e) vuovddi šaddama ja dynamihka vákšunvuogit.
- f) birassuodjalandoaimmat, mat meroštallojuvvojit birasváikkuhusaid árvoštallama vuodul.
- g) plánat hárvanaš, váravuollai šaddan ja áitatvuloš šlájaid meroštallama ja suodjaleami várás.
- h) gártat, main bohtet ovdan gažaldatvuloš vuovdevárit, maida gullet suodjalanguovllut, plánejuvvon vuovdegiedahallandoaimmat ja maid eanaeaiggátvuodát.
- i) rádjanvugiid ja maid geavahuvvon rusttegiid govvádus oktan vuoduštusaiguin geavahuvvon vugiide.

7.1.1 Vuovdeeaiggádis galgá leat vuovdeplána dahje vuovdevuogádat, mii sisttisoallá kriteras 7.1. máinnašuvvon áššiid a-i.

Duodašteapmi: vuovdeplána.

Fuom: Vuogádat lea čohkkejuvvon mánggain komponeanttain: vuovdedoallodoaimmaid maŋŋá beaivádunvuoit GIS-diehtovuodut, eará diehtovuodut, rehkenastinkomponenttat (omd. šaddanmállet, čuohppanvejolašvuodaid rehkenastin), gárttat (satellihta- dahje áibmogovaide vuodduvvi), sierrarávvagat, eará áššebáhpárat.

7.1.1 S.B Vuovdeeaiggádis lea vuovdeplána, mii sisttisoallá:

- a) ulbmiliid vuovddiid geavaheapmái
- b) vuovdeeaiggádis lea gártan dahje gártamateriálan geavahasas iežas vuovdeoamasteapmi giddodatrádjin ja maid viidodahkii guoski suodjalanguovllut, alla suodjalanárvvu guovllut (prinsihppa 9). Suodjalanguovlluide merkejuvvojit maidái indikáhtoriid 6.2.7 (divrras giddes dološbázahusat), 6.4.1 (divrras eallinbirrasat, mat álot sestojuvvojit) ja 6.4.3. (5 % suodjalanoassi) ja 6.3.5 (sierračuožáhagat) čuožáhagat.
- c) vuovdeeaiggádis lea govvádus viidodaga vuovdeváriin (šaddanbáikkít, gárggiidanluohkát, iešguđet muorrašládji guoski saddjái vuohhta).
- d) vierisvuđot šlájaid sajušandiedut
- e) doaibmabidjoevttohusat
- f) EBI-guovddáža dahje vuovdeguovddáža riikkadási ja guovlludási áitatvuloš šlájaid gávnusbáikkít, mat leat dihtosis
- g) ollašuttujuvvon sierrabargošlájat (dukten, goivvohagaid divvunroggan).

7.1.1.1 S.B Vuovdeeaiggádis (vuollái 20 hektára) galgá leat vuovdeplána dahje dán standárddas gáibiduvvon dieđut muđui dokumenterejuvvon.

Duodašteapmi: vuovdeplána

7.2 Vuovdeplána beaivádunvo jeavddálaččat vai sáhtta váldit vuhtii čuovvuma bohtosiid ja maid oddaseamos dieđalaš ja tehnikkalaš dieđu, ja maid vástidit nuppástuvvi ekologalaš, sosiálalaš ja ekonomalaš diliide.

7.2.1 S Vuovdeeaiggát beaiváda vuovdeplána unnimustá juohke 10. jagi vai sáhtta váldit vuhtii čuovvuma

bohtosiid ja maid oddaseamos dieđalaš ja tehnikkalaš dieđu.

Duođašteapmi: vuovdeplána.

7.2.2 Vuovdeeaiggát dárkkista jahkásaččat eiseválddiid dieđuid divrras eallinbirrasiin (6.4.1:s oaivvilduvvon čuožahagat) ja áitatvuloš šlájaid gávnusbaikkiin (6.2.1) ja kulturhistorjjálaččat divrras giddes dološbázahusain (6.2.7) ja beaiváda daid vuovdeplánii.

Duođašteapmi: vuovdeplána, eiseválddi dieđut.

7.2.2 S.B Vuovdeeaiggát vurke eiseválddis ožžon dieđuid divrras eallinbirrasiin (6.4.1:s oaivvilduvvon čuožahagat) ja áitatvuloš šlájaid gávnusbaikkiin (6.2.1) ja kulturhistorjjálaččat divrras giddes dološbázahusain (6.2.7).

Duođašteapmi: vuovdeplána, eiseválddiid dieđut.

7.2.3 S Vuovdeeaiggát vástida das, ahte dahkkojuvvon doaimmat čállojuvvojit vuovdeplánii dahje plánenvuogádahkii.

Duođašteapmi: vuovdeplána, meahccedutkamušat.

7.3 Vuovde bargit galget oažžut doarvái skuvlejumi ja rávvema vai sihkkarastit vuovdeplána áššáigullelaš ollašuvvama.

7.3.1 S Vuovdeeaiggát vástida das, ahte su bálkáhan bargiid skuvlen, ámmátdáidu ja bargorávven leat doarvái buorre vuovdeplána áššáigullelaš doaimmaid ollašuhttima várás.

Duođašteapmi: skuvlenregisttar, jearahallamat.

7.3.2 S Vuovdeeaiggát fuolaha, ahte su bálkáhan bargiin lea bargoeanaguovdasaš rávvagat, mat čuvvot njuolggušlaččat vuovdeplána.

Duođašteapmi: bargorávvgat, vuovdeplána, jearahallan.

7.3.3 S Vuovdeeaiggát fuolaha doarvái buori bargorávvenis ja bargoeanarávvgiid čuovvuma bearráigeahčus. Bargorávvenma dássi lea oktavuodas doaimmaid gáibádusaide.

Duođašteapmi: bargorávvgat, jearahallan, máhcahat šlájjas.

7.4 Vuovdedoallit galget fuolahit das, ahte vuovdeplána guovddáš osiid čoahkkáigeassu, mii sisttisoallá kriteras 7.1 logahallojuvvon čuoggát, leat albmosis fidnemis nu, ahte váldojuvvo vuhtii dieđuid vejolaš luhtolašvuohta.

7.4.1. Vuovdeeaiggát galgá sihkkarastit, ahte vuovdeplána dahje plánenvuogádaga čoahkkáigeassu, mii sisttisoallá čuvvosis 10 govviduvvon dieđuid, lea bivdagis albmosis oažžumis čuvvosis 10 oaivvilduvvon ovdanbuktinhámis nu, ahte gudnejahttojuvvo dieđuid luhtolašvuohta. Dát ii guoskka muorragávpedieđuid, iige áitatvuloš šlájaid gávnusdieđuid, mat leat hearffit hehttehusaide, čoaggimii ja meahcebivdui.

7.4.1 S.B Juos bohtá gáibádus, de vuovdeeaiggát galgá bastit ovdanbuktit 7.1.1 S.B čuoggáid a) ja b), f) ja g) dieđuid ja maid manimuš auditerenraportta čoahkkáigeasu nu, ahte dieđuid luhtolašvuohta gudnejahttojuvvo.

Duođašteapmi: vuovdeplána čoahkkáigeassu, jearahallan.

Fuom: Láhka eiseválddiid doaimmaid almmolašvuodas meroštallá stáhta ja gielddaid dieđuid almmustuhttima.

7.4.2 Vuovdeeaiggát (>10 000 hektára) galgá sihkarastit, ahte vuovdegeavahanalmmuhus guovddáš dieđut (plánejuvvon čuohppandoaimmat ja daid sajušteapmi gárttas) leat bivdagis dahje muđui almmolaččat oažžumis vuovdeeaiggádis. Dieđuid doaimmaheamis sáhtá bivdit áššálaš buhtadusa.

Duodašteapmi: rávvgat, vuovdegeavahanalmmuhusaid oažžun, jearahallamat.

PRINSIHPPA 8: ČUOVVUN JA ÁRVVOŠTALLAN

Vuvddiid dilli, buvttadeapmi, gávppašanmuttut, dikšundoaimmat ja dáid doaimmaid sosiálalaš ja birasváikkuhusat čuvvojuvvojit. Čuovvun heivehuvvo vuovdedoalu viiddisvuoda ja beaktivuoda mielde.

Fuom: Fitnodaga siskkáldas árvoštallama ja dasa laktáseaddji áššebáhpáriid galgá ráhkadit dakkárin, ahte sertifiserenorganisašuvdna sáhtá dain meroštallat dáid prinsihpaid ollašuvvama.

8.1 Čuovvuma áigegaska ja viiddisvuolta meroštallojuvvojit vuovdegiedahallama viiddisvuoda ja beaktivuoda ja maid viidodaga relatiiva mánggabealatvuoda ja hearkivuoda mielde. Čuovvunvuogit galggašedje bissut ovttalárganin ja geardduhanlárganin maidái guhkit áigegaska ektui vai bohtosiid veardádallan ja nuppástusa árvoštallan leat vejolaččat.

8.1.1 Vuovdeeaiggát ráhkada čuovvuma várás čuovvunplána, mas meroštallojuvvojit áššit čuovvunláhka ja maid čuovvuma áigegaska ja ollašuttinvuohki. Vuovdeeaiggát dokumentere ollašuttton čuovvuma bohtosiid.

Duodašteapmi: čuovvunplána, dokumenterejuvvon čuovvunbohtosat.

8.1.1 S.B Vuovdeeaiggát galgá čuovvut vuovdedoallodoaimmaid.

Duodašteapmi: jearahallamat, vuovdeplána.

8.2 Vuovdedoallu galgá sisttisoallat dutkamuša ja dieđuid čoaggima unnimustá čuovvovaš indikáhtoriid čuovvuma várás:

- a) Buot ráddjojuvvon vuvddiid buktagiid buvttadeapmi.
- b) Muoraid šaddan, vuvddiid ođasmuvvan ja vuvddiid dilli.
- c) Ealli- ja šaddošlájaid čoakkádus ja das áicojuvvon nuppástusat.
- d) Rádjama ja eará doaimmaid birasváikkuhusat ja servodatlaš váikkuhusat.
- e) Vuovdedoalu golut, buvttadannákca ja beaktivuolta.

8.2.1 S Vuovdeeaiggát fievrrida rehketdoalu, mas oidnojit

- a) Buot vuovdebuktagiid vuovdinmearit ja boadut.
- b) Vuovdedivššu ja luonddudivššu gollodási.
- c) Duostunávdnasiid ja duvttaid geavahančuožáhagat ja geavahanáigi.

Duodašteapmi: rehketdoallu, vuovdeplána.

8.2.2 S Vuovdeeaiggát čuovvu muorrameriid, ođasmuvvama ja vuovddi dearvvasvuohtheadili.

Duodašteapmi: čuovvunplána ja dokumenterejuvvon čuovvunbohtosat, jearahallamat, vuovdeplána.

8.2.3 Vuovdeeaiggát lea didolaš eiseválddiid šlájaid ja dan nuppástusaide guoski dieđuin.

Fuom: Diehtu lea oažžumis ee. Vuovdeguovddázis, SYKEs, Vuovdedutkanlágádusas, guovlludási EBI-

guovddážiis, Fuoddo- ja guolledoalloodutkanlágádusas.

Duođašteapmi: čuovvunplána, eiseválddiid dieđut, jearahallamat.

8.2.4 S Vuovdeeaiggát diehtá vuvddiidis juohkeolbmovuoigatvuodaid geavahanvejolašvuodaid ja doarjudaid ollašuvvama vuovdeplánas.

Duođašteapmi: jearahallamat, vuovdeplána.

8.2.5 Vuovdeeaiggát čuovvu vuovdedoalloodoaimmaid birasváikkhusaid ja sosiálalaš váikkhusaid.

Duođašteapmi: vuovdeplána, jearahallamat, čuovvunplána ja dokumenterejuvvon čuovvunbohtosat.

8.2.5 S.B Vuovdeeaiggát identifisere vuovdedoalloodoaimmaid birasváikkhusaid ja sosiálalaš váikkhusaid.

Duođašteapmi: jearahallamat, vuovdeplána, dokumenterejuvvon čuovvunbohtosat.

8.3 Vuovdedoalli galgá ráhkadit áššebáhpáriid nu, ahte sertifiserenorganisašuvnnat sáhttet guorrat vuovdebuktagiid álgovuoddu. Dát lea vealtameahttun gávppašanmuttuid sertifiserema várás.

8.3.1 S Vuovdeeaiggát galgá čálalaččat duođaštit oastái, ahte vuovdebuktagat leat vuolgán sertifiserejuvvon vuovddis. Áššebáhpáriin meroštallojuvvo muora álgovuoddu vuovdeviidodaga dahje vuovdedoalloovttadaga dárkilvuodain.

Duođašteapmi: áššebáhpárat, meahcedárkkistusat.

8.3.2 S Rehketdollui girjejuvvojit:

- a) vuovdinmearit,
- b) rádjanbáikkid ja
- c) oasti.

Duođašteapmi: muorravuovdinsoahpamušat, viidodaga rehketdoallu.

8.3.3 Juos vuovdeeaiggát vástida muora doaimmaheamis fabrihka verráhi, rehketdollui girjejuvvojit maiddái

- a) FSC-sertifikáhta nummir,
- b) doaimmahanbáiki,
- c) rádjanfitnodat ja
- d) fievrridanfitnodagat.

Duođašteapmi: muorravuovdinsoahpamušat, doaimmahansoahpamušat, rehketdoallu.

8.4 Čuovvuma bohtosat váldojuvvojit vuhtii vuovdeplána ollašuttimis ja beaivádeamis.

8.4.1 S Čuovvuma bohtosat váldojuvvojit vuhtii vuovdeplána ollašuttimis ja beaivádeamis.

Duođašteapmi: čuovvunbohtosiid dokumenteren, vuovdeplána ja dan beaivádeamit (7.2).

8.5 Dieđuid luhtolašvuohta gudnejahttojuvvo nu, ahte vuovdedoallit ráhkadit čoahkkáigeasu čuovvuma bohtosiin, mii lea almmolaččat oažžunláhkai ja masa gullet kriterii 8.2 čállojuvvon áššit.

8.5.1 S Čoahkkáigeassu kriteras 8.2 máinnašuvvon čuovvunplánas ja čuovvuma bohtosiin leat almmolaččat oažžunláhkai dahje doaimmahuvvojit bivdaga vuodul nu, ahte dieđuid luhtolašvuohta gudnejahttojuvvo.

Duođašteapmi: čuovvunplána ja -bohtosiid almmolaš oažžun, čanasjoavkkuid jearahallamat.

8.5.2 S Geahča kriteri 7.4.

PRINSIHPPA 9: SUODJALANÁRVVU DÁFOS MEARKKAŠAHTTI VUVDDIID DOALAHEAPMI

Suodjalanárvvu dáfos mearkkašahtti vuvddiid giedahallan galgá doalahit dahje buoridit iešvuodaid, maida vuovddi suodjalanárvvu vuodđuduvvá. Suodjalanárvvu dáfos mearkkašahtti vuovdečuozáhagaide goski mearrádusaid galgá dahkat nu, ahte várrugasvuohtaprinsihppa válđojuvvo vuhtii.

9.1 Vuovddi suodjalanárvvu meroštalli iešvuodat árvvoštallojuvvojit nu, ahte válđojuvvo vuhtii vuovdedoalu viiddisvuohta ja beaktivuohta.

9.1.1 Vuovdeeaiggát dovdá alla suodjalanárvvu viidodagaid meroštallamis geavahuvvon guovddáš diehtogálduid (mielddus 9).

Duodašteapmi: eiseválddiid dieđut, čilgehus geavahuvvon diehtogálduin, jearahallamat.

9.1.2 Vuovdeeaiggát váldá vuhtii ja gárte vuovdeplána dagadettiin alla suodjalanárvvu viidodagaid ja merke daid vuovdeplánii.

Fuom: Smávuvuovdeeaiggádiid várás lea giehtagirji HCV-čuozáhagaid meroštallama várás: FSC step-by-step guide Good practice guide to meeting FSC certification requirements for biodiversity and High Conservation Value Forests in Small and Low Intensity Managed Forests.

Duodašteapmi: vuovdeplána, meahccedárkkistusat, čilgehus čuozáhagaid gártemis, čanasjoavkkuid jearahallamat.

9.1.2 S.B Vuovdeeaiggát árvvoštallá vuovdeviidodagastis alla suodjalanárvvu guovlluid, mat čuvvot meroštallama ja merke daid vuovdeplánii.

Duodašteapmi: vuovdeplána, meahccedárkkistusat, čilgehus čuozáhagaid gártemis.

Fuom: Alla suodjalanárvvu guovllut (HCV) leat meroštallojuvvon čuvvosis 9. Mildosis leat maiddá logahallojuvvon guovllu meroštallama dáfos guovddáš diehtogáldut.

9.2 Sertifiserenprosessii gulli konsulteremis galgá deattuhit gávnnavuvvon suodjalanárvvuid ja molssaeavttuid daid doalaheapmái.

9.2.1 Vuovdeeaiggát skáhppo dieđuid báikkálaš čanasjoavkkuin, main lea guovddáš áššedovdiehtu logahallojuvvon (mielddus 9) alla suodjalanárvvuid birra, go meroštallá dáid árvvuid vuovdedoaloviidodagastis.

Duodašteapmi: eiseválddiid dieđut, čanasjoavkkuid jearahallamat, čilgehus čuozáhagaid gártemis.

9.2.1 S.B Vuovdeeaiggát skáhppo dieđuid daid alla suodjalanárvvuid guovllu sajušteamis, mat leat dihtosis ja mat čuvvot meroštallama.

Duodašteapmi: eiseválddiid dieđut, vuovdeplána, meahccedárkkistusat, čilgehus čuozáhagaid gártemis ja geavahuvvon diehtogálduin.

9.2.2 Vuovdeeaiggát skáhppo dieđuid báikkálaš čanasjoavkkuin, main lea mihtilmas áššedovdivuohta logahallojuvvon (čuovus 9) alla suodjalanárvvuid birra, go pláne alla suodjalanárvvu guovlluid giedahallanmolssaeavttuid alla suodjalanárvvuid seailuheami dahje lasiheami várás.

Duodašteapmi: eiseválddiid dieđut, čanasjoavkkuid jearahallamat, vuovdeplána.

9.2.2 S.B Vuovdeeaiggát váldá vuhtii meroštallama alla suodjalanárvvu guovlluid vejolaš váikkuhusaid vuovdedoallobargguide.

Duodašteapmi: eiseválddiid dieđut, vuovdeplána, meahccedárkkistusat.

9.2.3 Vuovdeeaiggát skáhppo dieđuid eiseválddiin (EBI-guovddážat, SYKE, eanagoddelihtut) ja BirdLife Suomas (IBA ja FINIBA) daid dihtosis leahkki meroštallamis oaivvilduvvon suodjalanárvvu dáfos mearkkašahti guovlluid sajušteamis dahje vejolaš váikkuhusain vuovdedoallobargguide.

Duodašteapmi: eiseválddiid dieđut, čanasjoavkkuid jearahallama.

9.3 Vuovdeplána galgá sisttisoallat daid doaimmaid, main sihkkarastojuvvo suodjaluvvon iešvuodaid seailun dahje buorráneapmi várrugasvuohtaprinsihpa mielde. Dáid doaimmaid galgá girjet maiddái vuovdeplána čoahkkáigessui, mii lea almmolaččat oažžumis.

9.3.1 S Vuovdeeaiggát girje meroštallamis oaivvilduvvon alla suodjalanárvvuid dorvvasteami dahje lasiheami gáibidan doaimmaid vuovdeplánii.

Duodašteapmi: vuovdeplána.

9.3.2 S Vuovdeeaiggát sihkkarastá meroštallamis oaivvilduvvon alla suodjalanárvvuid guovlluid suodjalanárvvuid dorvvasteami dahje lassáneami nu, ahte ollašuhtá vuovdeplánas meroštallojuvvon doaimmaid.

Duodašteapmi: vuovdeplána, meahccedárkkistusat, jearahallamat.

9.3.3 S Vuovdeeaiggát sihkkarastá, ahte meroštallamis oaivvilduvvon alla suodjalanárvvuid guovlluide guoski doaimmat leat oassin indikáhtoris 7.4.1. meroštallojuvvon čoahkkáigeasus.

Duodašteapmi: vuovdedoalu rávvagat, vuovdeplána čoahkkáigeassu.

9.4 Suodjaluvvon iešvuodaid doalaheami dahje lasiheami várás oaivvilduvvon doaimmat dárkkistuvvojit jahkásaččat daid beaktilvuoda árvvoštallama várás.

9.4.1 Vuovdeeaiggát dárkkista jahkásaččat meroštallamis oaivvilduvvon suodjalanárvvuid seailuheami várás geavahuvvon dikšundoaimmaid beaktilvuoda.

Fuom: Árvvoštallan sáhtá vuodđuduvvat beivejuvvon báikediđuide ja meahccedárkkistusaide.

Duodašteapmi: beivejuvvon vuovdeplána, meahccedárkkistusat, jearahallamat.

9.4.1 S.B Vuovdeeaiggát árvvoštallá ja dokumentere meroštallamis oaivvilduvvon alla suodjalanárvvuid guovlluid suodjalanárvvuid ovdáneami ja dikšundoaimmaid váikkuhusa.

Duodašteapmi: beivejuvvon vuovdeplána, meahccedárkkistusat.

Fuom: Dán standárddas ovdanbuktojuvvon alla suodjalanárvvu vuovddiid meroštallama ii galgga dakkáražžan geavahit sertifiserejuvvon vuovddiid olgobealde.

PRINSIHPPA 10: MUORRAGILVINSAJIT

Muorragilvinsajit plánejuvvojit ja dikšojuvvojit prinsihpaid ja kriteraid 1 – 9 ja maid prinsihpa 10 ja dan kriteraid mielde. Muorragilvinsajit sáhttet buvttadit servodatlaš ja ekonomalaš ávkkiid, ja daid vehkiin sáhtttá duhtadit máilmmi vuovdebuktagiid dárbbu. Muorragilvinsajit galget dievasmahttit luondduvida vuvddiide vuodđuduvvi vuovdedoalu, geahpedit luondduvuvddiide čuoheci deattu ja maid ovddidit daid restaurerema ja suodjaleami.

Lasáhus Suoma diliide:

Fuom: Suoma diliin muorragilvinsajit mearkkašit viidodagaid, maid ulbmilin lea šaddadit johtilisšattot, vierisvuđot muoraid (dán jovkui gullet hybridaleaibe-, juovlaguossa- ja energiijasiedgagilvinsajit) johtilut šaddadanáiggiin go mii lea dábálaš. Dát vuodđuduvvojit sierra viidodagaide, go mat leat dábálaš vuovdedoallogevahusas.

10.1 Muorragilvinsaji dikšuma ja geavaheami ulbmilat, madda gullet maddái dábálaš luondduvida vuvddiid suodjaleapmi ja luondduvida dillái máhcaheapmái, galget buktojuvvot ovdan čielgasit vuovdeplánas ja ollašuhthtojuvvot vuovdedoalus.

10.1.1 S. Muorragilvinsajit ja daid dikšuma ulbmilat merkejuvvojit vuovdeplánii.

Duodašteapmi: vuovdeplána.

10.1.2 Muorragilvinsaji vuodđudeamis ja dikšumis čuvvojuvvo vuovdeplána.

Duodašteapmi: meahccedárkkistusat, vuovdeeaiggáda jearahallamat.

Omd. energiijasiedgagilvinsadji.

10.2 Muorragilvinsajiid plánen ja sajušteapmi galget gárgelit luondduvida vuvddiid suodjaleami ja luonddudillái máhcaheami, eaige lasihit deattu luondduvuvddiid ektui. Muorragilvuvuvddiid sajušteamis geavahuvvojit doaimmaid viiddisvuoda mielde heivehuvvon ekologalaš váccahagat, johkagáddeavádagat ja maid sierraagát ja rádjanáigge dáfos sierralágan vuvddiid mosaihka. Gilvvavuovdegovvosiid sturrodat ja sajušteapmi galggašedje čuovvut luondduvida vuvddiid vuovderáhkadusa.

10.2.1 S Muorragilvinsajit vuodđuduvvojit dušše eatnamiidda, mat leat báhcan guorusin eará eanageavaheamis go vuovdedoalus.

Fuom: Dákkár viidodagat leat ovdamearkka dihte ovddeš eanadoalloeatnamat ja šleatgalinját.

Duodašteapmi: vuovdeplána, meahccedárkkistusat, jearahallamat.

10.2.2 S Vuovdeplánas váldojuvvojit vuhtii muorragilvinsajiid váikkuhusat eiseválddiid meroštallan našuvnnalaččat ja eanagottálaččat divrras duovddaviidodagaide.

Duodašteapmi: vuovdeplána, meahccedárkkistusat, vuovdeguovddáža ja EBI-guovddáža dieđut.

10.2.3 Muorragilvinsajiid ja čázadagaid gaskii guđdojuvvo unnimustá 20 mehtera govdomaš suodjeavádat, man vuovdeeaiggát diktá nuppástuvvat luondduvidan.

Duodašteapmi: vuovdedoalloplána, meahccedárkkistus.

10.2.4 Muorragilvinsajiid ráddjemis garvojuvvojit njuolgo dahje skemáhtalaš hámit.

Duodašteapmi: vuovdedoalloplána, meahccedárkkistusat.

10.3 Muorragilvinsajiid čoakkádusas oidojuvvo mánggabealatvuohta ekonomalaš, ekologalaš ja servodatlaš stádisvuođa gárgeheami geažil. Molsašuddan sáhtta sisttisoallat vuovdedoalloovttadaga sturrod- ja sadjejuogu guovlludásis, šlájaid meari ja árbálaš molsašuddama ja maid sierra ahkeluohkáid ja vuovderáhkadusaid.

10.3.1 S. Stuorra ovttá muorrašlája govus sáhtta leat eanemustá 5 hektára, juos šaddanbáikkis lea vejolaš šaddadit eanet go ovttá muorrašlája.

Duodašteapmi: vuovdeplána, meahccedárkkistusat.

10.4 Gilvvašlájaid galgá válljet daid šaddansaji diliide vuogáiduvvama ja dikšunulbmiliid heivvolašvuođa mielde. Biodiversitehta suodjaleami várás gilvvavuvddiid vuodđudeamis ja goarránan ekosystemaid restaureremis oidojuvvojit viidodaga lunddolaš šlájat vierisvuodot šlájaid sajis. Vierisvuodot šlájat geavahuvvojit dušše dalle, go boadus dain lea buoret go luondduvida šlájain, ja daid galgá čuovvut fuolalaččat eahpedábálaš jámolašvuođa, buohcuvuođaid, beaiskodivrriid dahje fuones ekologalaš váikkuhusaid áicama várás.

10.4.1 S Gilvvamateriála álgovuodu galgá dovdat ja dat galgá heivet guvlui.

Duodašteapmi: vuovdeplána, viidodaga rehketoallu.

10.4.2 S Juos vierisvuodot šlájat gilvojuvvojit, dat čuvvojuvvojit vai sáhtta áicat vejolaš:

- eahpedábálaš jámolašvuođa,
- dávdmaid
- beaiskodivrriid ja
- fuones ekologalaš váikkuhusaid.

Duodašteapmi: meahccedárkkistusat, viidodaga rehketoallu, jearahallan.

10.5 Oasi vuovdeviidodagas galgá dikšut luondduvida humusgearddi máhcaheami geažil, máhcahit luondduvida humusgearddi, nu ahte váldojuvvo vuhtii gilvvavuovddi viiddisvuohta guvllolaš standárddas meroštallojuvvon vugiin.

10.5.1 S Go vuodđuduvvojit muorragilvinsajit eanadoalloeatnamiid luondduvida árvomuoraid lunddolaš lávdoguovlluide, daidda heivvolaš šaddanbáikkiide, ođasmahttojuvvojit lunddolaš árvomuorat 5 % gilvvavuloš ruŋgomearis, juo vuovdin dahje seahkalaš muorran.

Duodašteapmi: vuovdeplána, meahccedárkkistusat.

10.6 Eanavuodu ráhkadus, šattolašvuohta ja biologalaš aktivitehta doalahuvvojit dahje buoriduvvojit. Rádjanvuogit ja –mearit, geainnuid ja meahcceluottaid huksen ja doalaheapmi ja maid muorrašlájaid válljen dahkkojuvvojit nu, ahte guhkes áigodagas eana ii guorbba, čázi šládja dahje mearri ii fuono, dahje čáziid lunddolaš golanguovllut eai nuppástuva.

10.6.1 S Eatnama buvttadannákca árvvoštallojuvvo juohke viidodaga bokte sierra ja sihkkarastojuvvo dárbbu mielde sierralágan doaimmain.

Duodašteapmi: vuovdeplána, duvttaid geavaheapmi, meahccedárkkistusat.

10.6.2 S Muorragilvinsajiid ja čázadagaid gaskii guđdojuvvo unnimustá 20 mehtera govdosas suodjeavádat, man vuovdeeaiggát diktá máhccat luondduvidan.

Duodašteapmi: vuovdedoalloplána, bargorávvagat, meahccedárkkistusat.

10.6.3 S Čáhcesuodjalandoaimbajijut galget (a) plánejuvvot, (b) ollašuhthtojuvvot, (c) čuvvojuvvot

goivvohagaid roggamis ja daid divvunroggamis addojuvvon rávvagiid mielde.

Duođašteapmi: meahccedárkkistusat, bargorávvagat.

10.7 Beaiskodivrriid mássagávdnosat, dávddat, buollimat ja vierisvuđot šlájaid vuogáiduvvan eatnamiid estojuvvo heivvolaš doaibmabijuiguin. Vuosttažettiin eastadeapmái ja biologalaš duostunvugiid geavaheapmái vuodđuduvvi beaiskodivrriid duostun lea guovddáš oassi vuovdeplánemis. Gilvinvuddiid ja veságárddiid dikšumis galgá buot vejolaš vugiiguin figgat eret kemijjalaš duostunávdnasiid ja duvttaid geavaheamis. Kemijjalaš ávdnasiid geavaheapmi gieđahallojuvvo maiddái kriterain 6.6 ja 6.7.

10.7.1 S Heivvolaš doaibmabijuin estojuvvojit ja dustejuvvojit:

- a) beaiskodivrriid mássagávdnosat;
- b) dávddat;
- c) buollimat ja
- d) vierisvuđot šattošlájaid vuogáiduvvan.

Duođašteapmi: vuovdeplána, čuovvunraporttat, dieđut biologalaš duostunvugiin, meahccedárkkistusat.

10.7.2 S Duostunplánemis guovddážiis lea vuosttažettiin beaiskodivrriid eastadeapmi ja biologalaš duostunvuogit, vai kemijjalaš duostunvugiid ja duvttaid geavaheami sáhtá garvit álot, go daidda lea doaibmi molssaeaktu.

Duođašteapmi: vuovdeplána, čuovvunraporttat, dieđut biologalaš duostunvugiin ja dingojuvvon duostunávdnasiin ja maid viidodagain, main dat leat geavahuvvon, meahccedárkkistusat.

10.7.3 Vesáávdnasiid skáhppomis oidojuvvojit gilvvohallanlágaid olis veságárddit, main lea biraskvalitehtavuogádat.

Duođašteapmi: viidodaga rehketdoallu, geavahuvvon vesáeriid dieđut, jearahallamat.

10.8 Gilvinsaji viidodaga mielde heivehuvvon gilvinsaji dárkkistusain árvvoštallojuvvojit jeavddalaččat prinsihpain 8, 6 ja 4 ovdanbuktojuvvon dahkkiid lassin potentiálas ekologalaš ja servodatlaš váikkuhusat (omd. lunddolaš ođasmuvvan, váikkuhusat čáhceváriide ja eatnama šattolašvuhtii, váikkuhusat báikkálaš buresbirgejupmái ja loaktimii) nu báikki alde go birrasisge. Mange muorrašlájá ii oáččo gilvit viidát ovdalgo vásáhusat leat čujuhan, ahte šládja heive bures gilvinsadjái, ii leava meariheamet, iige dagat mearkkašahtti negatiivvalaš váikkuhusaid eará ekosystemaide. Servodatlaš áššiide, nugo báikkálaš oamastan- ja geavahanvuoigatvuođa dorvvasteapmái galgá giddet earenoamáš fuomášumi gilvinsadjin oaivvilduvvon eatnama skáhppomis.

10.8.1 S Muorragilvinsajiid čuovvun galgá leat ovttalágan go prinsihpas 8 govviduvvon čuovvuma gáibádusat.

Duođašteapmi: vuovdedoalloplána, vuovdeeaiggáda jearahallan, vuovdeguovddáža ja EBI-guovddáža dieđut.

10.8.2 Gilvojuvvon muoraid lunddolaš ođasmuvvan, vierisvuđot šlájaid vuogáiduvvan, váikkuhusat čáhceváriide ja eatnama buvttadannákcii ja maid váikkuhusat báikkálaš buresbirgejupmái čuvvojuvvojit.

Duođašteapmi: vuovdedoalloplána, vuovdeeaiggáda jearahallan, vuovdeguovddáža ja EBI-guovddáža dieđut.

10.8.3 Muorragilvinsajiide ii galgga gilvit ollu ođđa muorrašlájaid ovdal go dain lea doarvái dutkandiehtu ja/dahje diehtu vásáhusaid bokte, mii čujuha dasa, ahte šládja heive gilvinsadjái, ii viiddo aggressiivvalaččat iige muđui hehte guovllu ekosystema.

Duođašteapmi: iskkademiid bohtosat, muorragilvinsajiid čuovvundieđut.

10.9 Muorragilvisajit, mat leat vuodđuduvvon luondduvida vuovdis čuhppojuvvon eanavuđđui jagi 1994 skábmamánu maŋŋá, eai leat dábálaččat sertifiseremis. Sertifiseren lea vejolaš, juos eatnama geavaheadji dahje eaiggát sáhtta ovdanbuktit sertifiserejeaddjái doarvái duođastusaid das, ahte son ii leat njulges dahje eahpenjulges vugiin ovddasvástádusas eatnama geavahanvuogi nuppástusas.

10.9.1 S Jagi 1994 maŋŋá luondduvida vuovdi sadjái vuodđuduvvon muorragilvinsajiid ii sáhte sertifiseret.

Fuom: Dakkár muorragilvinsajiid, mat leamaš eará eanageavahusas, váldin muorragilvinsadjin lea dohkkehahtti das fuolakeahtta, goas eatnama geavahannuppástus lea dahkkojuvvon.

Duođašteapmi: meahcedutkamušat, rehketoallu, vuovdeplána.